

PRIRUČNIK

ZA IZVJEŠTAVANJE O
MARGINALIZOVANIM GRUPAMA

PRESS

Naslov:

PRIRUČNIK ZA IZVJEŠTAVANJE O MARGINALIZOVANIM GRUPAMA

Autorice:

Dragana Dardić

Milkica Milojević

Izdavač:

Helsinški parlament građana Banja Luka

Za izdavača:

Lidija Živanović

Grafička dizajnerica:

Maja Ilić

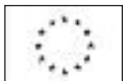
Štampa:

Grafid, Banja Luka

Tiraž:

1000

ISBN 978-99938-28-15-0

Ova publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Helsinškog parlamenta građana Banja Luka i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

This publication has been produced with the financial support of the European Union. The contents of this publication is the sole responsibility of Helsinki Citizens' Assembly Banja Luka and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

**PRIRUČNIK
ZA IZVJEŠTAVANJE
O MARGINALIZOVANIM
GRUPAMA**

Banja Luka, maj 2010.

1

1. Uvod

U vrijeme nastajanja ovog priručnika politika je i dalje bila dominantna tema u informativnim glasilima u Bosni i Hercegovini, s tendencijom da taj primat zadrži na duže staze. U takvom miljeu, priče “običnih ljudi”, pritisnutih uglavnom egzistencijalnim problemima, imaju sporedno mjesto u medijima i rijetko im se pridaje ozbiljnija medijska pažnja. Oni, „obični ljudi“, tako bivaju ne samo socijalno, nego i medijski marginalizovani, nevidljivi, a samim tim i društveno nebitni.

„Kad me urednik pošalje u Skupštinu to mi dođe kao odmor. Tamo ti je sve servirano, poslanici sami prilaze i daju izjave. Ti samo trebaš da upališ kameru i da ih snimiš. Teren je već druga stvar”. Ova izjava jedne banjalučke novinarke odlično ilustruje težinu i ozbiljnost „terenskog posla“, gdje uglavnom ništa nije „servirano na tacni“ i gdje novinar/ka mora da uloži dodatni napor da se upozna sa situacijom, da pronađe relevantne sagovornike, rukovodeći se postulatom da svaka priča ima dvije strane, i da, što detaljnije, istraži problem i javnosti ga predstavi činjenično, bez pretjeranih emocija ili pristrasnosti. Što često nije moguće zbog kratkog vremena koje novinari imaju na raspolaganju (u jednom danu se obično sve završava – od odlaska na teren, snimanja i montiranja) ili zbog nezainteresovanosti novinara/ki da istražuju i preispituju određene društvene probleme, pojave i odnose.

Usljed toga u medijima se nerijetko pojave tekstovi i prilozi koji određene grupe u našem društvu diskriminišu terminologijom kojom se opisuju ili stavljanjem u kontekst koji ih stigmatizuje i ponižava.

Namjera ovog priručnika je da buduće, ali i sadašnje novinare i novinarke, kao i druge zainteresovane, upozna sa pojmovima diskriminacije i marginalizacije i da im smjernice za profesionalno izvještavanje o različitim marginalizovanim grupama u društvu, kojima su novinari često jedini saveznici.

Ovaj specifični vid novinarstva koji se bavi izvještavanjem o marginalizovanim grupama, i koji se često poistovjećuje sa „toplom ljudskom pričom“, zahtijeva poseban senzibilitet.

Ne samo za prepoznavanje priče, već i za njeno pozicioniranje unutar jednog šireg koncepta ljudskih prava.

Koncept ljudskih prava (a izvještavanje o marginalizovanim grupama i jeste izvještavanje o ljudskim pravima) je formalizovan kroz različite deklaracije i konvencije od kojih je najpoznatija Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine, u čijem se prvom članu navodi:

„Sva ljudska bića se rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima”.

Ovo treba da bude nit vodilja novinarima/kama, kada izvještavaju o pojedincima i/ili ranjivim i osjetljivim grupama u našem društvu. Ljudska prava su univerzalna i niko ne bi trebao biti diskriminisan ili lišen bilo kojeg prava zbog boje kože, nacionalne pripadnosti, pola, seksualne orijentacije, jezika, vjerskog ili političkog uvjerenja ili nekog drugog statusa.

Izvještavanje o marginalizovanim grupama stvar je i novinarske etike koju, prema profesoru Slavi Kukiću, određuje nekoliko postulata: insistiranje na istinitosti, poštovanje privatnosti, nezavisnost, poštovanje pristojnosti¹.

Ako niste sigurni da li, kad i kako nešto objaviti, a imate u sebi, kako Kukić kaže, sat etičkog preispitivanja, razmislite o sljedećim pitanjima:

- Šta je svrha moga posla?
- O kojim to principima trebam brinuti?
- Kako uvažiti mišljenje ljudi koji imaju drugačije stavove?
- Kako bih se osjećao da sam na mjestu onih o kojima pišem?
- Moram li se ja crvenjeti zbog objavljenog teksta ili priloga?

Vi ćete pisati o ljudima koji su zbog svog socijalnog statusa, etničke pripadnosti, bračnog statusa, zdravstvenog stanja, seksualne orijentacije ili invalidnosti lišeni mnogih prava. Na vama je da uočite problem, da prepoznate prava koja se krše i da problem uputite na pravu adresu, a to su uglavnom relevantne institucije.

1 Dio izlaganja sociologa Slave Kukića, redovnog profesora Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, prezentovanog na konferenciji „Profesionalni i etički standardi u izvještavanju o marginalizovanim grupama” koju su 20. i 21. novembra 2009. godine u Banjoj Luci organizovale nevladine organizacije Helsinški parlament građana Banja Luka, Fondacija Cure iz Sarajeva i Udruženje mladih novinara RS, a u sklopu projekta „X-press”.

2

2. Diskriminacija, marginalizacija, marginalizovane grupe

2.1. Diskriminacija

U najširem smislu riječ diskriminacija znači *praviti razliku*. Postoji puno definicija diskriminacije, ali suština se svodi na to da svako neopravdano različito tretiranje osoba ili grupe osoba koje se nalaze u istoj ili sličnoj situaciji predstavlja diskriminaciju.

Ona se može desiti bilo kome, bilo gdje i bilo kada.

Ako bi, na primjer, bili odbijeni na konkursu za posao jer ste HIV pozitivni ili samo zato što ste žena (pa poslodavac pretpostavlja da ćete radati djecu i češće i duže odsustvovati sa posla) ili ako bi lokalna administracija odbila da povratniku izda građevinsku dozvolu zbog njegove nacionalnosti, to bi bila diskriminacija.

U ovom priručniku ograničićemo se na Zakon o zabrani diskriminacije BiH² koji je stupio na snagu u avgustu 2009. godine, u kojem se pod diskriminacijom podrazumijeva „svako različito postupanje, među kojim i svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti, zasnovano na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije, kao i svaka druga okolnost čija je svrha ili posljedica da bilo kojem licu onemogući ili ugrozi priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima javnog života”. Osnovu za diskriminaciju čine predrasude koje oslikavaju vjerovanje da su neki ljudi manje vrijedni i da trebaju biti drugačije tretirani. *Predrasude* predstavljaju lični stav ili mišljenje o osobi ili grupi osoba koji je formiran prije upoznavanja činjenica, bez dovoljno informacija i često su zasnovane na stereotipima.

Stereotip je, pak, uvriježeno i pojednostavljeno uvjerenje o pojedincu ili grupi, zasnovano na ideji da se sve osobe koje pripadaju toj grupi ponašaju na isti način.

U osnovi predrasuda i stereotipa stoji sklonost ka generalizovanju i pojednostavljivanju koji nisu zasnovani na činjenicama i logici rasuđivanja.

2.2. Marginalizacija

U ovom priručniku govorimo o marginalizovanim grupama, mada se u posljednje vrijeme on sve češće zamjenjuje pojmom *socijalno isključeni* koji se odomaćio, prije svega, u zemljama Evropske unije.

Naime, Evropska komisija prvi put pojam isključenosti spominje u svom dokumentu iz 1988. godine. Već naredne godine pojam socijalne isključenosti postaje sastavni dio preambule Evropske socijalne povelje, a izmijenjena i revidirana Socijalna povelja iz 1996. uvodi i jedno novo pravo – *pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti*.

U opštem smislu, biti 'isključen' smatra se kao biti izostavljen iz glavnih tokova i uskraćen za pristup socijalnim, ekonomskim i političkim pravima koja su dostupna drugima, a koja omogućavaju dostojanstven i ispunjen život.

Ovdje nećemo ulaziti detaljnije u analizu pojma socijalne isključenosti, jer ni među teoretičarima različitih profila nema saglasnosti oko koncepta socijalne isključenosti. Jedan broj autora smatra da dualistički koncept, koji se svodi na isključene i uključene, ne dozvoljava da se bude negdje „izvan“ glavne struje i da se grade alternativne potkulture u kojima ljudi takođe mogu pronaći svoje mjesto, dok drugi autori smatraju da je koncept socijalne isključenosti suviše maglovit, nejasan i višeznačan, i da se uglavnom podudara s uobičajenim pojmovima siromaštva, marginalnosti i diskriminacije³.

S obzirom da u Bosni i Hercegovini koncept socijalne isključenosti još nije zaživio i da nije normiran kroz zvanične politike ili strategije, priklonili smo se pojmu marginalizacije koji kod ljudi izaziva manje više jasne asocijacije i nema nikakvo pežorativno značenje koje bi se moglo povezati sa karakternim crtama pojedinca. Riječ marginalan znači biti sporedan, na periferiji, nebitan, i kada za nekog kažemo da je marginalan mi smo ga samo pozicionirali u društvenom prostoru.

U priručniku koristimo upravo ovaj termin da bismo označili različite grupe u našem društvu koje su daleko od centara moći, odnosno koje su na periferiji i koje ne učestvuju, ili samo djelimično učestvuju, u donošenju odluka bitnih za njihov status.

3 Vidjeti naučni rad Zorana Šućura „Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija“, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu (UDK 364.65-058.34) dostupan na <http://hrcak.srce.hr/file/22120>

2.3. Marginalizovane grupe

Pod marginalizovanim grupama podrazumijevamo grupe koje su na periferiji, neuticajne i koje su uskraćene za pristup socijalnim, ekonomskim, političkim i kulturnim pravima koja su dostupna drugima. U marginalizovane grupe ubrajamo:

stare ljude,
dugotrajno nezaposlene,
jednoroditeljske porodice,
osobe sa invaliditetom,
strance,
rasne i etničke manjine,
siromašne,
žene,
djecu i mlade,
ratne veterane,
izbjeglice i povratnike,
osobe oboljele od teških bolesti,
LGBTIQ populaciju,
beskućnike,
manjinske vjerske grupe.

Ovo nije neki konačni spisak marginalizovanih grupa, jer se svako od nas, u određenom trenutku, može naći na marginama društva bez mogućnosti ostvarivanja svojih, zakonom zagwarantovanih prava, ali nam pomaže da se orijentišemo i usredsredimo na izazove koji stoje pred novinarima i novinarkama kada izvještavaju o različitim ranjivim grupama u našem društvu, ali i na ciljeve i efekte koji se žele postići izvještavanjem, o čemu govorimo o narednim poglavljima priručnika.

3

3. Društvena odgovornost novinara u izvještavanju o marginalizovanim društvenim grupama

U socijalističkoj Jugoslaviji govorilo se da je novinar „društveno – politički radnik“. Ovakvo određenje novinarske profesije danas je neopravdano stigmatizovano kao relikv totalitarne prošlosti, jer smo, nažalost, skloni da o svemu sudimo jednostrano, uprošteno i stereotipno. Naravno, ne treba se zalagati za „društveno politički angažman“ po kome novinari slijepo i gluvo, prenose ono što komitet(i) proklamuju kao jedinu moguću istinu, iako to, nažalost, mnogi novinari u BiH i danas čine: zato što su tako izabrali ili zato što nisu ni svjesni šta čine, odrađujući rutinski svoju novinarsku šihitu.

Druga dimenzija nekadašnje definicije „novinara kao društveno političkog radnika“ jeste ona koja naglašava DRUŠTVENU ODGOVORNOST novinarskog angažmana.

Novinarstvo jeste zanat, ali i društveni/javni angažman, koji sa sobom nosi veliku odgovornost, a koje novinari, često, nisu svjesni.

U našem društvu rastočenih vrijednosti najčešće se kao dobro i pravedno nekritički prihvata sve što mediji, a pogotovo televizije, serviraju. A serviraju svašta!

Društveno odgovorno novinarstvo može se uporediti sa društveno odgovornim poslovanjem preduzeća ili kompanija. Logično je da se privredno preduzeće bori za profit, ali niko nema pravo da, zarad povećanja svoje dobiti, zagađuje životnu okolinu. Ako bi neko, da bi pojeftinio proizvodnju i više zaradio, puštao otrove u rijeku ili zagađivao vazduh, morao bi za to biti kažnjen. Ako bi neko preduzeće profitiralo na eksploataciji radnika, takođe bi moralo biti kažnjeno.

Isto tako i mediji nemaju pravo da podižu tiraže zagađivanjem javnog prostora: respiriranjem mržnje, netrpeljivosti, stigmatizovanjem ili sramoćenjem pojedinaca ili društvenih grupa. Novinari i mediji nemaju pravo da krše ljudska prava svojih sagovornika ili aktera priča, da ih izlažu nasilju ili da ih sramote. U jednim visokotiražnim novinama u BiH krajem 2009. pojavio se bombastičan naslov:

„Troje Srba ubijeno u Sarajevu“.

Svaki pošten i objektivan čovjek zna do čega može dovesti ovakva vijest u nacionalno podijeljenoj BiH. Ali, u ovom slučaju, vjerovali ili ne, riječ je o obračunu kriminalaca zbog neizmirenih računa. To što se trostruko ubistvo dogodilo u Sarajevu i što su žrtve osobe srpske nacionalnosti sasvim je nebitno za suštinu priče, ali su ipak te dvije, irrelevantne činjenice istaknute u naslovu. Senzacionalistički, ali i krajnje neodgovorno i opasno!

Često se dešava da novinari ne prepoznaju diskriminaciju, pogotovo onih koji ne mogu da se brane, jer nisu u poziciji moći ili zato što više nisu među živima.

U istraživanju Organizacije žena „Lara” 2007. godine o prikazivanju žena u dnevnim novinama, ustanovljeno je da je najčešći naslov koji se pojavljivao u dnevnim novinama početkom 2007. bio:

„Ubio nevjenčanu suprugu”.

Na prvi pogled u ovom naslovu nema ništa sporno: desilo se ubistvo i mediji prenose tu vijest. Ali, zašto isticati da je ubijena žena bila „nevjenčana supruga”??? Iako su pred zakonom, formalno, brak i vanbračna zajednica, izjednačeni, u javnosti se to ne doživljava tako. Nevjenčana supruga je, po mišljenju većine, „nezakonita”, ona „živi u grijehu”, ona je čak „žena sumnjivog morala”. To što žrtva nije bila u zvaničnom braku zaista nije bitno za suštinu krivičnog djela, pa ni za suštinu priče. To u priči može biti samo „pikantni detalj”, ali taj detalj stigmatizuje žrtvu, a nasilnika „opravdava”.

3.1. Novinari i marginalizovane grupe

Kada govorimo o takozvanim marginalizovanim grupama, mediji ih najčešće dodatno marginalizuju, i to na dva načina.

Prvo, marginalizovane grupe su nevidljive.

Ako osmotrimo jedan TV dnevnik ili prestižni politički TV magazin ili etabliranu dnevnu novinu ili magazin, mogli bismo zaključiti da u ovoj zemlji žive samo zdravi, kravatirani, glasni muškarci četrdesetih ili pedesetih godina, u crnim limuzinama, koji su više nego dobro situirani.

Iz toga možemo zaključiti da su medijski i ne samo medijski (jer mediji su ogledalo društva, odnosno ogledalo rasporeda moći u jednom društvu) marginalizovani: žene, stari ljudi, djeca i mladi, osobe sa invaliditetom, nezaposleni, ratni veterani, siromašni, Romi, beskućnici, izbjeglice, povratnici, manjinske zajednice, seksualne manjine, žrtve krivičnih djela, bolesni... i tako dalje. Dakle, gotovo svi smo mi, osim političkih elita i elita kapitala, u manjoj ili većoj mjeri marginalizovani. Iz ove činjenice proizilazi da problem marginalizovanih grupa nije problem **manjine**, nego **većine** članova ovog društva.

Dakle, mediji su nepravedni prema većini svojih gledalaca/slušalaca/čitalaca ili gledateljica/slušateljica/čitateljica.

Drugi vid marginalizacije je još opasniji sa stanovišta društvene osjetljivosti i solidarnosti prema

marginalizovanim grupama – to je stereotipno i senzacionalističko prikazivanje marginalizovanih grupa u medijima.

Naime, ako ih ne ignorišu, mediji pripadnike tih grupa prikazuju kao jadnike, gubitnike, nebitne likove, isključene iz društva, zatvorene u unaprijed zadate uloge.

Tako, na primjer, o izbjeglicama se ili ne priča, ili su prikazani kao jad i bijeda. Romi se ili ne pominju, ili su svi zapušteni, prljavi, beskućnici i, ko bi znao zbog čega, raspejvani!

Pa su tako žene, kao najbrojnija marginalizovana grupa prikazane kao ljepotice ili kao majke, a ako izađu iz zadatih okvira rodne uloge, onda su, i pored toga što su žene, dakle majke i supruge, još i uspješne političarke, menadžerke, umjetnice.

Pa onda imamo u rijetkim intervjuima sa političarkama ono „čuveno” pitanje: ”kako uspijevate da uskladite svoj angažman i obaveze u kući i porodici?”, čime se žena „vraća na mjesto” koje joj (jedino) pripada.

Pa su tako siromašni, invalidi ili stari prikazani kao jadnici za kojima valja pustiti koju suzu, a ne zapitati se:

- zašto u ovom društvu ima toliko siromašnih ili
- ko je odgovoran što su stari i bolesni prepušteni sami sebi ili (isključivo) svojim porodicama ili
- zašto se invalidima ne obezbijedi odgovarajući posao, pristup javnim objektima, adekvatno školovanje, itd.

3.2. Izazovi

Zašto mediji na ovakav način pišu o marginalizovanim grupama? Ima više razloga za to.

Nemar

Prvo, zato što je tako lakše. Recimo, lakše je napraviti patetičnu priču o jednom invalidu ili izbjeglici, nego čitati zakone i konvencije, prozivati nadležne, potruditi se da saznamo kako je problem neke marginalizovane grupe riješen u drugim zemljama, ući u srž problema.

Tabloidizacija

Drugo, zato što je tako, senzacionalističkim i površnim tekstom ili TV pričom, lako privući publiku i prodati novinu ili obezbijediti gledanost.

Neznanje i nedostatak empatije i hrabrosti

Treće, zato što novinari nisu dovoljno obrazovani, senzibilisani, pa na kraju krajeva ni zainteresovani, da problem neke marginalizovane grupe istraže do kraja, i o tome zauzmu **stav**.

Nespremnost na izazov

Četvrto, zato što je jednostavnije i lagodnije povlađivati uvriježenim stereotipima, nego pokušati nešto „pomjeriti” u javnom mnjenju i navesti publiku na razmišljanje.

3.3. Odgovori

Kako napisati dobru, čitljivu, privlačnu priču, a izbjeći stigmatizaciju marginalizovanih grupa? Čak i oni novinari koji su opredijeljeni da o marginalizovanim grupama pišu i govore pošteno bez diskriminacije, nailaze na probleme:

- kakav jezik primjeniti da se ne zaobilazi istina, a da to bude primjereno, neuvredljivo ili, kako se obično kaže, „politički korektno”?
- kako izbjeći teatralnost i patetiku, a da priča ne izgubi dušu, boju, ukus, miris i uvjerljivost?
- kako napraviti priču koja će zainteresovati publiku, jer bez toga priča nema nikakvog smisla, a pritom “ne skliznuti” u senzacionalizam?
- kako zauzeti stav u priči koja se bavi marginalizovanim grupama?

JEZIK BEZ VRIJEĐANJA

Veoma je bitno pažljivo birati riječi, pogotovo kada se piše o pripadnicima pojedinih marginalizovanih grupa kao što su osobe sa invaliditetom, žrtve trgovine ljudima ili seksualnog nasilja, osobe drugačije seksualne orijentacije, osobe oboljele od teških bolesti.

Logično i ispravno bi bilo prvo pitati samog aktera priče kako da ga nazovete. Ali i tada morate biti oprezni, jer ono što za pojedinca možda nije uvredljivo, može biti uvredljivo za druge pripadnike te grupe. Na primjer, neki Albanci se neće ljutiti ako ih nazovete Šiptarima, ali u medijima nazvati Albanca Šiptarom, smatra se uvredom za taj narod.

Dobra adresa za “jezički” savjet su nevladine organizacije ili udruženja koja okupljaju pripadnike različitih marginalizovanih grupa ili se zalažu za zaštitu njihovih ljudskih prava. U većini organizacija daće vam prave smjernice, među kojima i terminologiju koju treba koristiti kada se izvještava o određenoj ranjivoj grupi. Recimo u udruženju za zaštitu mentalno nedovoljno razvijenih lica, sigurno će vam reći kako je najkorektnije u medijima nazvati takva lica.

Na raspolaganju su vam takođe i rječnici i eksperti za pojedine oblasti (univerzitetski profesori, socijalni radnici, lingvisti) koje bi trebalo da konsultujete ako niste sigurni u izbor terminologije.

PRIČA SA DUŠOM

Vjerujte svojim očima i ušima i pišite o detaljima koje zapazite kao bitne. Odvajajte bitno od nebitnog kada birate podatke koje ćete uvrstiti u priču, jer svaki podatak treba da bude u funkciji priče. Važna je i empatija. Pokušajte zamisliti, kada pravite priču o beskućniku, izbjeglici ili silovanoj djevojci, da bi to mogla biti vaša sestra, najbolja drugarica, bliski rođak ili dugogodišnji kolega. Zamislite, kako bi bilo da ste vi u takvoj situaciji. To će vam pomoći da priču napišete ljudski, toplo, ali ne patetično, slikovito, ali ne senzacionalistički. Uostalom, senzacionalističke priče, nikada nemaju dušu, jer nisu napisane s mjerom, ukusom i dobrim namjerama.

PRAVDA I LJUDSKA PRAVA

Trudite se da budete pravedni. Svaki novinar u svojim tekstovima mora da se pridržava zakona i promoviše ponašanje u skladu sa zakonom. To, između ostalog, znači i štiti ljudska prava svih, pa i svojih sagovornika. Dakle, ako pišete o neobrazovanim, nepismenim ljudima, imajte na umu da svi imaju pravo na obrazovanje. Ako pišete o djeci, budite svjesni činjenice da su i roditelji i država i svi odrasli u jednoj zajednici dužni da štite svako dijete i da ono ima pravo da bude zaštićeno. Ako se nađe u kolu kriminala, dijete je uvijek žrtva (odraslih) i, pri tome, je potpuno nebitno da li je tri-naestogodišnje dijete „svojevoljno” pristalo da se prostituiše ili prodaje drogu.

Ako pišete o žrtvama silovanja, imajte na umu da je silovanje krivično djelo i da nema opravdanja za siledžiju.

Ako pišete o beskućnicima i izbjeglicama, trebate znati da svako ima pravo na dom.

Marginalizovane grupe su, dakle, grupe, čija su ljudska prava ugrožena, pa ih ne smijemo dovoditi u još gori položaj, niti izvirgavati ruglu. Prema tome, pridržavajte se sljedećih pravila:

- nikad ne otkrivajte identitet maloljetnog djeteta, a pogotovo ako je ono počinilac krivičnog djela ili žrtva krivičnog djela, a naročito ako je žrtva trgovine ljudima, ili seksualnog nasilja
- nikada ne intervjuišite dijete bez dozvole njegovih roditelja, staratelja ili nastavnika, a ni uz dozvolu taj razgovor ne objavljujte ako bi to djetetu moglo naštetiti.
- poštujujte sagovornika ili aktera priče, a pogotovo ako je pripadnik/ca neke od marginalizovanih društvenih grupa
- nikada ne snimajte osobu iz marginalizovane grupe ako ona to odbija
- poštujujte želju sagovornika da mu/joj se ne otkriva identitet
- čak i kada imate dozvolu sagovornika da objavite njegovo ime, fotografiju ili video snimak, ne činite to ako procijenite da bi sagovornik zbog toga mogao biti stigmatizovan ili izložen nasilju.

STAV

U svakoj novinskoj, radijskoj ili TV priči treba saslušati sve (a najmanje dvije) strane, a po mogućnosti imati i mišljenje nezavisnog stručnjaka/stručnjakinje ili analitičara/analitičarke. Novinar/ka, naravno, ne smije da „navija” ni za jednu od strana, ali treba da ima stav, jer priča bez stava nije priča nego gomila riječi i informacija. Stav se ne izražava komentarom unutar priče, nego izborom teme, te izborom i rasporedom podataka i sagovornika. Trudite se da budete pravedni, ali kad ste u dilemi kakav stav da uzmete, **zauzmite se za slabije**, moćni uvijek imaju dovoljno zaštitnika, ili im zaštita i nije potrebna.

3.4. Cilj: bolje i pravednije društvo

U izvještavanju o marginalizovanim grupama krajnji cilj treba da bude, ako ste društveno odgovorni, uticaj na **institucije** da poboljšaju **javne politike** i prakse prema marginalizovanim grupama u našem društvu.

Na primjer, ako pišemo o izbjeglicama, uvijek treba da imamo na umu cilj, da utičemo na donošenje boljih zakona, za veće izdvajanje iz budžeta, za stvaranje politike koja bi te ljude integrisala u društvo i učinila da više ne budu izbjeglice nego građani, kao i svi drugi. Pri tome se treba zalagati za realna, pozitivna rješenja društvenog problema.

Ako radimo priču o ženama fudbalerkama, rudarkama, vozačicama kamiona, ne treba ih prikazivati kao deveto svjetsko čudo, nego kao građanke koje imaju pravo da se bave sportom ili zanimanjem koje su izabrale pod jednakim uslovima i da imaju ravnopravan tretman, kao i muškarci koji su favorizovani u ovim oblastima.

Kako to postići?

- Dozvolite sagovornicima/ama da priču ispričaju iz svog ugla, a vi je prikazite vjerno, bez pokušaja da ih ukalupite u svoje predstave o njima.
- Razvijajte partnerske odnose sa političarima/kama, stručnjacima/kinjama, aktivistima i aktivistkinjama nevladinih organizacija, kako biste imali brz pristup podacima i adekvatne sagovornike.
- Pokušajte, kada imate vremena za to, da provedete dan sa junacima/junakinjama svojih priča i ne zloupotrebjavajte njihovo povjerenje.

- Služite se Internetom da prikupite podatke, pročitajte druge priče i uopšte upoznajte se sa problemima grupacije o kojoj pišete.
- Koristite Zakon o slobodi pristupa informacijama da biste prikupili relevantne zvanične podatke.
- Pratite zakone i druge propise koji se odnose na problem o kojem pišete.
- Pokušajte uraditi drugačiju prču, naći neki poseban ugao, učiniti priču interesantnom i intrigantnom, da biste podstakli čitaoce na razmišljanje, a nadležne na akciju.
- Trudite se da ne ostanete samo na pojedinačnoj priči, niti samo na pukom prenošenju podataka i statistike, nego kombinujte, kad god je moguće, priču i podatke, pojedinačnu sudbinu i društveni problem.

Novinarima se često obraćaju ratni invalidi, nezaposleni, siromašni, obespravljeni ... koji u sistemu ne mogu da riješe svoje probleme. Svaka od tih životnih priča može biti povod da se istraži problem i predlože rješenja za sve ljude koji su u sličnim problemima.

Misija nam je da zajedno sa nevladinim organizacijama, stručnjacima, socijalno osjetljivim političarima i društveno odgovornim privrednicima, društvo u kojem živimo učinimo boljim i pravednijim.

4

4. Primjeri

U ovom dijelu priručnika predstavljamo primjere iz novinarske prakse da bismo ukazali na neke uobičajene i manje uobičajene „greške” koje se javljaju u izvještavanju o marginalizovanim grupama, a koje grupe o kojima se izvještava, dodatno diskriminiše i stigmatizuje.

Pored analize novinarskih tekstova predstavljamo i neke odluke Savjeta/Vijeća za štampu BiH koje prati pisanje štampanih medija u BiH i reaguje u slučajevima kršenja Kodeksa za štampu BiH, kao i viđenja, ocjene i savjete eksperata i pripadnika/ica marginalizovanih grupa kako pisati o marginalizovanim grupama.

Region

Bojkotuju nastavu zbog Roma

PRIBISLAVEC - Oko 160 učenika Osnovne škole "Vladimir Nazor" u Pribislavcu, u Mladinskoj županiji, zajedno s roditeljima jučerašnjim protestom nedaleko od škole počelo je da bojkotuje nastavu zbog, kako kažu, sistematskog i višegodišnjeg fizičkog i psihičkog maltretiranja djece od nekolicine učenika pripadnika romske manjine.

"Nakon neuspjelog sastanka s ravnateljem škole roditelji su se odlučili na bojkot dok se ne ispune njihovi zahtjevi kojima traže smjenu ravnatelja i predsjednice Vijeća roditelja. Roditelji traže i da se romska djeca, različitih 'bojama od djetinjeg pohoda na nastavu' i da u školi u svakoj smjeni budu prisutni dva zahtjeva", rekla je predstavnica roditelja Gordana Berić te dodala da su roditelji voljni da prekinu bojkot nastave kad bude imenovan novi direktor koji će s njima održati sastan-

ak i dati im pisani izvještaj o onome što je predstojeće. Dodala je kako roditelji traže smjenu direktora jer se, po njihovom mišljenju, ne može nositi s problemom nasilja u školi.

Pred okupljene roditelje izšli su direktor Josip Šipek, direktorica Uprave za predškolsko vaspitanje i osnovno obrazovanje Jasenka Denović te gradjevni inspektor Irena Mandić, koji su ih pozvali na sastanak u dvoranu vatrogasnog doma, ali roditelji nisu željeli na taj sastanak bez djece.

Roditelji ne puštaju djecu u školu

Gradjevni inspektor Mandić rekao je kako dosad nije prijavljen nijedan slučaj nasilništva u toj školi, a direktor Josip Šipek je rekao kako je bilo pojedinih slučajeva. (Agencije)

4.1. Nacionalne manjine

Već sam naslov ima diskriminatornu konotaciju jer sugerira da su Romi krivi za neodržavanje nastave.

Ovdje je predočena vrlo ozbiljna optužba da „nekolicina učenika pripadnika romske manjine“ sistematski i duže godina fizički i psihički maltretira oko 160 djece Osnovne škole „Vladimir Nazor“ u Pribislavcu. Međutim, ova tvrdnja nije potkrepljena nijednim konkretnim primjerom.

Izneseni su samo stavovi i mišljenja roditelja, odnosno jedne od predstavnica roditelja, a propuštena je prilika da se čuje i „druga strana“, što je jedno od osnovnih pravila novinarskog posla. Nije data prilika predstavnicima romske nacionalne manjine da i oni iznesu svoje viđenje problema.

I na samom kraju, novinar prenosi dva oprečna mišljenja: inspektora Mandića koji kaže da „do sada nije prijavljen nijedan slučaj nasilništva u toj školi“ i direktora Šipeka koji je rekao „kako je bilo pojedinih slučajeva“. Opet nije navedeno o kakvim „pojedinih slučajevima“ je riječ, a čitaocima je ostavljeno da se „opredijele“ da li će više vjerovati inspektoru ili direktoru. S obzirom na to da se izvještava o evidentnom problemu, koji je ilustriran i slikom „gnjevnih“ roditelja i djece, bilo je potrebno uložiti više napora i sistematičnije prići slučaju, uzimajući u obzir obje strane i njihova viđenja.

Ovakvo, ovaj naizgled neutralan tekst, doprinosi širenju predrasuda o Romima kao licima koja se najčešće dovode u vezu sa socijalno neprihvatljivim ponašanjem, nasilništvom ili kriminalom.

2005. 3. 3. 2005. ěetvrtak 37

[illegible]

ЗБОГ СУМЊЕ ДА СУ ОТЕЛИ И СИДОВАЛИ УЧЕНИКУ ПРЕЂАВОРСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

ДВОЈИЦА ИЗА БРАВЕ

[illegible]

• **Exercício 10** (2014, 1998, 1997, 1996, 1995, 1994, 1993, 1992, 1991, 1990, 1989, 1988, 1987, 1986, 1985, 1984, 1983, 1982, 1981, 1980, 1979, 1978, 1977, 1976, 1975, 1974, 1973, 1972, 1971, 1970, 1969, 1968, 1967, 1966, 1965, 1964, 1963, 1962, 1961, 1960, 1959, 1958, 1957, 1956, 1955, 1954, 1953, 1952, 1951, 1950, 1949, 1948, 1947, 1946, 1945, 1944, 1943, 1942, 1941, 1940, 1939, 1938, 1937, 1936, 1935, 1934, 1933, 1932, 1931, 1930, 1929, 1928, 1927, 1926, 1925, 1924, 1923, 1922, 1921, 1920, 1919, 1918, 1917, 1916, 1915, 1914, 1913, 1912, 1911, 1910, 1909, 1908, 1907, 1906, 1905, 1904, 1903, 1902, 1901, 1900, 1899, 1898, 1897, 1896, 1895, 1894, 1893, 1892, 1891, 1890, 1889, 1888, 1887, 1886, 1885, 1884, 1883, 1882, 1881, 1880, 1879, 1878, 1877, 1876, 1875, 1874, 1873, 1872, 1871, 1870, 1869, 1868, 1867, 1866, 1865, 1864, 1863, 1862, 1861, 1860, 1859, 1858, 1857, 1856, 1855, 1854, 1853, 1852, 1851, 1850, 1849, 1848, 1847, 1846, 1845, 1844, 1843, 1842, 1841, 1840, 1839, 1838, 1837, 1836, 1835, 1834, 1833, 1832, 1831, 1830, 1829, 1828, 1827, 1826, 1825, 1824, 1823, 1822, 1821, 1820, 1819, 1818, 1817, 1816, 1815, 1814, 1813, 1812, 1811, 1810, 1809, 1808, 1807, 1806, 1805, 1804, 1803, 1802, 1801, 1800, 1799, 1798, 1797, 1796, 1795, 1794, 1793, 1792, 1791, 1790, 1789, 1788, 1787, 1786, 1785, 1784, 1783, 1782, 1781, 1780, 1779, 1778, 1777, 1776, 1775, 1774, 1773, 1772, 1771, 1770, 1769, 1768, 1767, 1766, 1765, 1764, 1763, 1762, 1761, 1760, 1759, 1758, 1757, 1756, 1755, 1754, 1753, 1752, 1751, 1750, 1749, 1748, 1747, 1746, 1745, 1744, 1743, 1742, 1741, 1740, 1739, 1738, 1737, 1736, 1735, 1734, 1733, 1732, 1731, 1730, 1729, 1728, 1727, 1726, 1725, 1724, 1723, 1722, 1721, 1720, 1719, 1718, 1717, 1716, 1715, 1714, 1713, 1712, 1711, 1710, 1709, 1708, 1707, 1706, 1705, 1704, 1703, 1702, 1701, 1700, 1699, 1698, 1697, 1696, 1695, 1694, 1693, 1692, 1691, 1690, 1689, 1688, 1687, 1686, 1685, 1684, 1683, 1682, 1681, 1680, 1679, 1678, 1677, 1676, 1675, 1674, 1673, 1672, 1671, 1670, 1669, 1668, 1667, 1666, 1665, 1664, 1663, 1662, 1661, 1660, 1659, 1658, 1657, 1656, 1655, 1654, 1653, 1652, 1651, 1650, 1649, 1648, 1647, 1646, 1645, 1644, 1643, 1642, 1641, 1640, 1639, 1638, 1637, 1636, 1635, 1634, 1633, 1632, 1631, 1630, 1629, 1628, 1627, 1626, 1625, 1624, 1623, 1622, 1621, 1620, 1619, 1618, 1617, 1616, 1615, 1614, 1613, 1612, 1611, 1610, 1609, 1608, 1607, 1606, 1605, 1604, 1603, 1602, 1601, 1600, 1599, 1598, 1597, 1596, 1595, 1594, 1593, 1592, 1591, 1590, 1589, 1588, 1587, 1586, 1585, 1584, 1583, 1582, 1581, 1580, 1579, 1578, 1577, 1576, 1575, 1574, 1573, 1572, 1571, 1570, 1569, 1568, 1567, 1566, 1565, 1564, 1563, 1562, 1561, 1560, 1559, 1558, 1557, 1556, 1555, 1554, 1553, 1552, 1551, 1550, 1549, 1548, 1547, 1546, 1545, 1544, 1543, 1542, 1541, 1540, 1539, 1538, 1537, 1536, 1535, 1534, 1533, 1532, 1531, 1530, 1529, 1528, 1527, 1526, 1525, 1524, 1523, 1522, 1521, 1520, 1519, 1518, 1517, 1516, 1515, 1514, 1513, 1512, 1511, 1510, 1509, 1508, 1507, 1506, 1505, 1504, 1503, 1502, 1501, 1500, 1499, 1498, 1497, 1496, 1495, 1494, 1493, 1492, 1491, 1490, 1489, 1488, 1487, 1486, 1485, 1484, 1483, 1482, 1481, 1480, 1479, 1478, 1477, 1476, 1475, 1474, 1473, 1472, 1471, 1470, 1469, 1468, 1467, 1466, 1465, 1464, 1463, 1462, 1461, 1460, 1459, 1458, 1457, 1456, 1455, 1454, 1453, 1452, 1451, 1450, 1449, 1448, 1447, 1446, 1445, 1444, 1443, 1442, 1441, 1440, 1439, 1438, 1437, 1436, 1435, 1434, 1433, 1432, 1431, 1430, 1429, 1428, 1427, 1426, 1425, 1424, 1423, 1422, 1421, 1420, 1419, 1418, 1417, 1416, 1415, 1414, 1413, 1412, 1411, 1410, 1409, 1408, 1407, 1406, 1405, 1404, 1403, 1402, 1401, 1400, 1399, 1398, 1397, 1396, 1395, 1394, 1393, 1392, 1391, 1390, 1389, 1388, 1387, 1386, 1385, 1384, 1383, 1382, 1381, 1380, 1379, 1378, 1377, 1376, 1375, 1374, 1373, 1372, 1371, 1370, 1369, 1368, 1367, 1366, 1365, 1364, 1363, 1362, 1361, 1360, 1359, 1358, 1357, 1356, 1355, 1354, 1353, 1352, 1351, 1350, 1349, 1348, 1347, 1346, 1345, 1344, 1343, 1342, 1341, 1340, 1339, 1338, 1337, 1336, 1335, 1334, 1333, 1332, 1331, 1330, 1329, 1328, 1327, 1326, 1325, 1324, 1323, 1322, 1321, 1320,

— *Хотелось бы отметить, что в настоящее время в нашей стране наблюдается тенденция к снижению уровня жизни населения. Это связано с рядом факторов, в том числе с сокращением государственных расходов на социальную сферу. В связи с этим мы предлагаем рассмотреть возможность введения прогрессивной шкалы налогообложения, что позволит увеличить доходы бюджета и направить их на социальные нужды.*

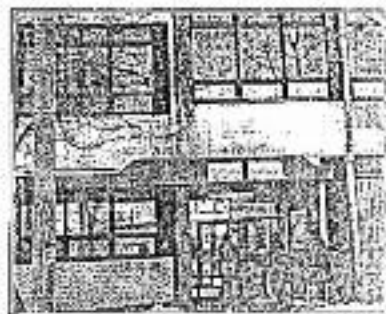
[illegible]

Ученые считают, что при этом происходит изменение структуры генома, что приводит к появлению новых форм жизни. В результате этого процесса могут возникнуть новые виды растений и животных, которые будут отличаться от своих предков. Это может привести к появлению новых видов, которые будут отличаться от своих предков. Это может привести к появлению новых видов, которые будут отличаться от своих предков.

конформное отображение $\Phi: \Delta \rightarrow \mathbb{C}$ в единичный круг $\mathbb{D}$ с $\Phi(0) = 0$ и $\Phi'(0) = 1$.

[illegible]

It is important to remember, however, that the same is not true for all countries. In developing countries, for example, the situation is very different. Because of the lack of infrastructure, the government is often unable to provide the necessary services to the population. In these countries, the government is often unable to provide the necessary services to the population.

Генерация в Промисловия Моторизор 2000 г.

ORIGINALLY IN AN OUTSTANDING POSITION
SOLD BY THE STATE

• Прислать материалы по теме: М. П. Григорьев (г. Омск, ул. Мухоморова, 20) или г. Омск, ул. Мухоморова, 20.

на безразличности людей, а не
на их страхе и жадности. Если
мы хотим, чтобы в стране было
спокойствие, то

• 1.15311

Maloletni bombaš pušten iz pritvora!

BANJALUKA - Danijel Ninković (17) iz Banjaluke, koji je 21. decembra prošle godine ispred Sokolskog doma u Banjaluci bacio ručnu bombu na šestoricu mladića, pušten je iz pritvora KPZ „Tunjice“ u kome je proveo 30 dana, saznaje Press RS iz izvora bliskih banjalučkom Okružnom tužilaštvu.

Kako tvrdi izvor Pressa RS, Ninković je pušten jer je ocenjeno da više nema zakonskih osnova za njegovo držanje u pritvoru. Podsećamo, pritvor mu je određen zbog bojazni da će uticati na svedoke i uništiti dokaze, kao i zbog opasnosti da bi mogao ponoviti delo.

- U narednom periodu on će redovno morati da se javlja u prihvatni centar za maloletnike, ali i da odlazi na obavezne terapije kod psihologa - tvrdi izvor Pressa RS.

Podsećamo, Ninković je uhapšen nakon što je ispred Sokolskog doma u Banjaluci bacio kašikanu na šestoricu mladića. Tom prilikom ranjeni su Aleksandar Benović (19), Slaven Kerezović (20), Haris Smajić (21), Goran Vukojević (17), Danijel Milašinović (19) i Davor Dujdup (20) svi iz Banjaluke. Lekari su tada saopštili da je od najgore prošao Kerezović koga je pogodilo 30-ak gelera. Međutim, 31. decembra, usled komplikacija izazvanih prisustvom gelera u grudnom košu preminuo je Aleksandar Benović.

Na samom početku teksta navedeno je puno ime i prezime maloljetnog lica!

Dragan Uletilović⁴, sudija Osnovnog suda u Banjaluci i ekspert pri Koordinacionom tijelu BiH za sprovođenje Strategije protiv maloljetničkog prestupništva, navodi da je jedna od najčešćih novinarskih grešaka otkrivanje identiteta maloljetnih lica koje može imati višestruke posljedice, od toga da bi lica mogla biti predmet osvete, do njihove stigmatizacije i odbacivanja. Uletilović upozorava da direktno ili indirektno otkrivanje identiteta (direktno - odavanjem imena i prezimena ili posredno - otkrivanjem adrese, škole, rodbine, ili drugih podataka na osnovu kojih se može zaključiti o kome se radi) podliježe i krivičnom gonjenju. Naime, odredbom člana 367 stav 2 Krivičnog zakona Republike Srpske (Službeni glasnik RS br. 49/03) kao posebno krivično djelo propisano je krivično djelo povreda tajnosti postupka. Izvršenje ovog krivičnog djela ogleda se u tome da se bez dozvole suda objavljuje tok krivičnog postupka koji se vodi protiv maloljetnika, njegovo ime ili odluka koja je u tom postupku donesena. Objavljivanje se odnosi na saopštavanje putem sredstava javnog informisanja, a podrazumijeva sve faze krivičnog postupka, od započinjanja pa do njegovog okončanja. Za ovo krivično djelo propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

Pored toga, novinari su dužni poznavati osnovne odredbe Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima djeteta iz 1989. godine. Prema ovoj Konvenciji dijete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ukoliko se, po zakonu koji se primjenjuje na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije. Odredbama ove Konvencije naglašava se da nijedno dijete neće biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled, te da dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada. Treba napomenuti i da Standardna minimalna pravila za administraciju maloljetničkog pravosuđa koja je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih Nacija 1985. godine insistiraju na tome da se u svrhu zaštite privatnosti nijedna informacija koja vodi identifikaciji maloljetnih prestupnika neće objaviti.

Takođe, Kodeksom za štampu Bosne i Hercegovine naglašava se potreba da novinari u tretiranju djece i maloljetnika trebaju postupati krajnje obazrivo poštujući dobre običaje i Konvenciju o pravima djeteta polazeći od najboljeg interesa djeteta. Novinari su, shodno odredbama Kodeksa, dužni zaštititi identitet djeteta u postupcima u kojima je isključena javnost.

Sljedeći primjer odnosi se na novinske tekstove koji su bili predmet razmatranja Savjeta za štampu BiH zbog pritužbi koje su na njih uputili pojedinci ili organizacije.

U ovom tekstu sporne su dvije stvari: osim što su navedena puna imena maloljetnika, istaknuto je, i u naslovu i u tekstu, da se radi o maloljetnim Romima. Ovdje se postavlja opravdano pitanje da li je njihova nacionalna pripadnost odlučujuća za ono o čemu se izvještava? Da su ovo djelo počinila trojica maloljetnih Srba, Hrvata ili Bošnjaka, da li bi ta činjenica bila istaknuta već u naslovu vijesti?

Ako je, pak, procijenjeno da je nacionalna pripadnost maloljetnika u „direktnoj vezi sa slučajem o kojem se izvještava“, onda je to trebalo i argumentovati, što ovdje nije bio slučaj.

Povodom ovog , kao i slučaja ubistva Denisa Mrnjavca⁵ u Sarajevu, oglasio se i Savjet za štampu BiH na čiju adresu je stiglo na destine pitanja građana i novinara koji su protestovali zbog objavljivanja imena i fotografija maloljetnika koji su počinili krivična djela ubistva, koje ovdje prenosimo:

“

Povodom učestalih pitanja o načinu izvještavanja o maloljetničkoj delinkvenciji, čiji se akteri uobičajeno u policijskim izvještajima identificiraju samo inicijalima, naglašava se istaknuto razlikovanje mlađih od starijih maloljetnika. *Član 11 Kodeksa za štampu o zaštiti djece i maloljetnika, posebno ističe zaštitu maloljetnika mlađih od 15 godina:*

«U tretiranju djece i maloljetnika novinari su dužni krajnje obazrivo postupati, poštujući dobre običaje i Konvenciju o pravima djeteta, polazeći od interesa djeteta.

Novinari su dužni zaštititi identitet djeteta u postupcima u kojima je inače isključena javnost.

Novinari ne smiju intrevjuisati ili fotografirati djecu mlađu od 15 godina, s pitanjima koja se odnose na porodicu djeteta, bez prisustva roditelja ili bez dozvole roditelja ili staratelja.

Novine i periodična izdanja oprezno i s odgovornošću smiju identifikovati djecu mlađu od 15 godina u slučajevima kada su žrtve krivičnih djela.

Novine i periodična izdanja ne smiju ni pod kakvim okolnostima identifikovati djecu mlađu od 15 godina koja su umiješana u kriminalne slučajeve, kao svjedoci ili optuženi.»

5 Denis Mrnjavac je ubijen 5. februara 2008. godine u tramvaju u Sarajevu. Imao je 17 godina i bio je učenik Katoličkog školskog centra u Sarajevu. Brutalno su ga pretukla i nožem izbola trojica mladića, od kojih je jedan N. S. osuđen na devet i po godina zatvora, dok se drugoj dvojici, u vrijeme pripreme ovog priručnika, još sudilo.

Također, Žalbena komisija Vijeća za štampu u BiH smatra da je u izvještajima o spaljivanju pokojne gđe Ljubice Spasojević, veliki broj medija, uglavnom se pozivajući na zvanična institucionalna saopćenja, naglašavao podatak da se radi o maloljetnicima romske nacionalnosti. Preporuka je da, bez obzira na institucije i njihova zvanična saopćenja, mediji obrate pažnju kod izvještavanja i ne identificiraju osobe po njihovoj nacionalnoj, etničkoj, vjerskoj pripadnosti, ili na bilo koji drugi diskriminirajući način, kako nalaže Član 4 Kodeksa za štampu o diskriminaciji:

«Novine i periodična izdanja moraju izbjeći prejudicirane i uvrjedljive aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, pol, seksualnu opredjeljenost, fizičku ili mentalnu bolest ili onesposobljenost.» Takve aluzije mogu biti napravljene jedino u slučajevima kada su u *«direktnoj vezi sa slučajem o kojem se izvještava.»*

U konkretnim slučajevima počinjenih kriminalnih djela, gdje su izvršioci maloljetnici, nije problem punog identiteta starijih maloljetnika u izvještajima, već njihove identifikacije po etničkoj pripadnosti.

”

4.3. Tretiranje rodni sadržaja u medijima

„Zašto ne bismo mogli reći biologinja, ako već postoji kneginja i boginja”.

Svenka Savić

Kada se govori o rodnoj dimenziji medijskog izvještavanja obično se misli na (ne)upotrebu ženskog roda tokom navođenja titula i zanimanja koje obavljaju žene. Donedavno je bilo uobičajeno čuti ili pročitati da je Dušanka Majkić poslanik, Branislava Milekić direktor ili Azra Pašalić predsjednik. S druge strane, moglo se čuti i pročitati i da je Nada čistačica, Lejla učiteljica, a Dunja sekretarica. Na ovaj način mediji, svjesno ili nesvjesno, podržavaju stereotipe o „muškim” i „ženskim” poslovima i uvriježeno patrijarhalno poimanje rodni uloga. Insistiranjem na upotrebi rodno osjetljivog jezika nastoje se razbiti ove predrasude i žene učiniti vidljivim i na onim pozicijama za koje se smatra da su rezervisane uglavnom za muškarce.

Jezik je sve, samo ne neutralan. I standardizacija nekog jezika je, prije svega političko pitanje. Da li će nešto „ući” u zvanični rječnik, zavisi od političke volje i preokupacija vladajuće ideologije koja i jezikom utiče na formiranje stavova i mišljenja javnog mnjenja (Savić, 2005).

Kod govornika hrvatskog jezika sva zanimanja koje obavljaju žene, bez izuzetka, navode se u ženskom rodu: sutkinja, prevoditeljica, premijerka, odvjetnica, voditeljica, vojakinja, ravnateljica, violončelistica, povjesničarka, znanstvenica, itd. Ovakva praksa, već duže vrijeme, njeguje se u Hrvatskoj i rezultat je organizovane jezičke politike koju su usvojili i Hrvati i Hrvatice u Bosni i Hercegovini.

S druge strane, kada je riječ o srpskom jeziku lingvisti su dugo vremena odricali pravo ženskom rodu da stoji uz određena zanimanja. Vrlo često kao argumente su navodili da „zvuči neprirodno i rogovatno ženu psihologa nazvati psihologinjom ili psihološkinjom”. Drugi su određene imenice nazivali kroatizmima čija upotreba ne priliči srpskom govornom području.

No, i pored otpora u nekim lingvističkim krugovima, praksa navođenja zanimanja u ženskom rodu sve više „zaživljava” i među govornicima srpskog jezika. Već neko vrijeme na Javnom servisu Republike Srpske – RTRS-u, žene više nisu urednici već urednice, novinarke, realizatorke i montažerke. S obzirom na ulogu medija u današnjem društvu, kao kreatora javnog mnjenja, izuzetno je važno senzibilisati ih za upotrebu rodni jezika, da i oni jezičkim negiranjem ženskih profesija, ne bi

doprinosili rodnoj diskriminaciji u društvu. Prema istraživanja provedenim u posljednjih 15-tak godina, žene i njihov rad nedvosmisleno su potcijenjeni. Za iste poslove koje obavljaju muškarci, žene zarađuju manje, nema ih na mjestima odlučivanja, u skromnom procentu zastupljene su u političkom životu, i teško mogu da iskorače iz uloga koje im se tradicionalno nameću, kao što su uloga domaćice i majke.

Stoga mediji ne bi trebalo da pospješuju rodnu diskriminaciju koje se ne ogleda samo u (ne)upotrebi rodno senzitivnog jezika, već i u načinu portretisanja žena i njihovih uloga u društvu. Ignorisanjem stručnih sagovornica iz različitih oblasti i davanjem prednosti muškim „autoritetima“, mediji ženama dodatno odriču društvenu kompetentnost da govore i komentarišu različite društvene događaje. Dalje, kao posljedica medijske selektivnosti u predstavljanju ženskih uloga, žene se tri puta češće pojavljuju u kontekstu svog porodičnog statusa, nego muškarci. Pitanja u vezi sa porodičnim statusom vrlo rijetko ili nikada se ne postavljaju muškarcima, što ukazuje na to da „stvarni život“ žene određuju njeni bračni, porodični odnosi, a ne profesionalna karijera. Dok je sasvim uobičajeno jednu poslanicu pitati kako od silnih skupštinskih obaveza stigne brinuti o kući i djeci, kada ste čuli da je novinar ili novinarka pitao Harisa Silajdžića ili Milorada Dodika kako usklađuju posao i kućne obaveze!?

Na koji način će neko biti predstavljen u medijima zavisi i od ugla snimanja, konotacije i vrste pitanja, kao i minutaže, odnosno vremena koje se daje sagovorniku/ci da odgovori na pitanje.

Slijede preporuke za upotrebu rodno osjetljivog jezika koje je sastavila Svenka Savić, profesorica Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, a koje smo, neznatno, prilagodili potrebama ovog priručnika:

- Prvi korak je jednostavan - samo slijedite osnovno pravilo za građenje rečenica u našem jeziku koje kaže: subjekat i predikat se moraju slagati u rodu, broju i padežu. Kao što u svakodnevnom govoru ne biste rekli: „Profesor je rekla“, tako i u priložima i tekstovima koje pripremate izbjegavajte takve konstrukcije.

Poslanica Petra Petrović je predsjedavala sastankom.

- Upotrebljavajte dosljedno formu ženskog roda za zanimanja i titule žena svuda gdje je to moguće.

Predsjednica je priredila prijem za nagrađene sportiste i sportistkinje.

- Odaberite iz postojećeg inventara etiketa za zanimanja i titule žena onu jezičku formu koja najbolje odgovara vašoj intuiciji za jezik:

doktorka/doktorica, profesorka/profesorica, psihologinja/psihološkinja

- Koristite paralelne forme u rečenici, ako se preporuka odnosi i na muškarce i na žene. Inventar mogućnosti je: kosa crta, crtica sa nastavkom, veznik **ili**:

Kad dođe kondukter/kondukterka morate mu/joj pokazati kartu.

*Kad dođe kondukter- **ka** morate pokazati kartu.*

*Kad dođe kondukter **ili** kondukterka morate mu **ili** joj pokazati kartu.*

- Izbjegavajte pisanje skraćenica, pišite titule i zanimanja žena u punom obliku uz lično ime i prezime.

***Redovna profesorica** Milica Jovanović je predložila...*

- Navodite punu identifikaciju za svaku osobu, posebno ako saopštavate o (bračnom) paru.

Došli su Pera Petrović i Dara Marković.

***NE!** Došao je Petrović sa suprugom.*

Iz ovog naslova svako bi zaključio da su se dvojica muškaraca - direktor i sekretar - potukli. Međutim, iza tehničkog sekretara krije se, u stvari, sekretarka na koju je, prema njenom svjedočenju, fizički nasrnuo direktor.

Sve što treba od temelja do krova

Priča objavljena na stranici crne hronike jasan je primjer stigmatizovanja žene, kao pripadnice najbrojnije marginalizovane društvene grupe, koja je dodatno marginalizovana činjenicom da je u srednjem životnom dobu (50 godina), što nije udata i ima "Ijubavnika" (iako će se na suđenju ispovistiti da joj je to bio nevjenčani suprug koji se nasilno ponašao prema njoj).

Akterka priče koja je, nesumnjivo, počinila teško krivično djelo (ubistvo), izložena je osudi javnosti prije suđenja.

U priči koju navodimo, prekršena su sva pravila novinarskog zanata.

U tekstu se ne navodi nijedan sagovornik (ako izuzmemo anonimne komšije ili sintagmu “kako se priča”) niti izvor podataka.

Jezik koji se upotrebljava je neprihvatljiv. Za ženu se kaže da je “dobrodružica vrckava plavuša” koja je “često mijenjala partnere”. Ovi detalji nisu bitni za priču i jedini im je cilj da stigmatizuju. Da li bi se skromnoj crnki koja živi sama, to što je crnka i sama, uzelo kao olakšavajuća okolnost za počinjeno ubistvo?

Navode se i detalji koji nisu bitni za priču, a jedina im je funkcija da tekst učine što senzacionalnijim. Na primjer, kaže se da su ženu "viđali s muškarcem za kojeg se pričalo da je narkoman, da bi se kasnije ispostavilo kako je on zaista u više navrata imao problema sa zakonom i zbog težih krivičnih djela".

Za žrtvu se kaže da je "sklon korišćenju opojnih sredstava".

Navode se i potpuno neproverjene špekulacije. Tekst završava rečenicom: "Motivi za ubistvo još uvijek nisu zvanično poznati, ali se u javnosti špekulira da se radi o ljubavnim nesuglasticama."

Tekst je, dakle, pun stereotipa o ljubavnoj vezi narkomana i "lake ženske" koja se morala završiti tragično.

TUZLA: LJUBAVNE NESUGLASICE

Pucala u 18 godina mlađeg ljubavnika

Kamišlje Šide Brzović tvrdi da je ova pedesetogodišnja kako kaže „dobrodržeća vrhava plavuša“ često mijenjala partnere - iz njenog stana su oko ponoći začuli galamu, a zatim pucanj - Mirza Dumanlić je iz pištolja usrijeljen u glavu i nalazi se u teškom stanju, opasnom po život.

Šida Benović, 50-godišnja Tuzlanka, uzasnja čena je za poklonj obitelji izumrlaše godina ranijeg. Inačevanka Mirza Džanović, oblog čena, ja je poljele 1985. slaboda.

Šteta je dogurala samo poljivila policiji, preko deset deset hiljada poljivila potrošeno, kasnije ih je u njemu stavio u ulici Fra Grgo Martića, nabije preko puta Sudačke palate, čitav blok u, ljudi došli do upotrebe vatrenog oružja.

Kako se nam ispričava, šef Šidne korešije, iz njene kancelarije se oko pozivnice zahteva salama. Ona se

rijet i malobli glas, kasnije
je se ispostavilo da je riječ
o nekom od najpoznatijih
bubaraika. 52-godišnjem
Džamaliću, sa kojim se je
često viđali. Vrsta je miki-
nafa, nakon što je iz stana
odmahnuo poznanj, a čiji
konjak bubaraika je svak
većina, preko podloge, a
završi u 10-tine poroka.

Trnavač je iz pistole, ustrijelio u glavu, a na-
liot, kao je hitno pozvan
na UKC Tuzla, operisan
je, ali se i dalje nalazi u
težkom stanju, opasnost
ne živi.

Stila ko, kas jautina ne-
bra katu, ar ir treniņu ka-
dā? Uzmanību! Izvēlieties

Expenditure on the Part of the State

nakoliko u stana i glavni
ospremljena, pa je odmah
po dolasku poliole priv-
redni uslobov razgovor

očekuje se radova krminaz-
batičinske obrade prednja
kontaminirani tlostrani deli
bodišča, kar bi se moralo

Štiti nas pred neprijetnostmi
dane nam od Gospoda.

kako kadu „dobroćudna“ čista majka lica parira. Naiprot je je vitali za razlikovanje na koje se prikladi da je zakonom, da se koristi ispostavljen kako je on čisto a njezina izrazno prekriva sa zakonom i zbog njih izložiti dijela. I Dramaže je politički poznat kao osoba odnosa korumpirani općinski medijev, a on štovi se beznačajno u posljednje vrijeme. Motivna odnosa je uvijek nisu izvratni poznati, ali se u javnosti ispostavlja u ljubavni nezadovoljstva.

C. Harter

4.4. LGBTTIQ populacija

Izvjestavanje o LGBTTIQ populaciji⁶ je izuzetno osjetljivo zbog duboko ukorijenjenih predrasuda i tradicionalnih kulturnih obrazaca, koji pripadnike ove populacije percipiraju kao „izopačene” ili „bolesne” ljude.

Vrlo pristrasno i neobjektivno se piše o aktivnostima organizacija koje okupljaju LGBTTIQ, što dovodi do njihove dalje stigmatizacije, a nerijetko ima i teže posljedice koje se ogledaju u prebi-
janju, isključivanju i prijetnjama pripadnicima LGBTTIQ populacije.

Koliko mediji mogu doprinijeti stvaranju neprijateljskog okruženja i podstaći nasilje, potvrđuju i medijski napisi iz 2008. i 2009. godine kada se u Sarajevu planirala organizacija Queer festivala. U ovom dijelu prenosimo tekstove iz „Dnevnog avaza”, objavljene 28. avgusta i 2. septembra 2008. godine, na koje je reagovao i Savjet za štampu BiH, ocjenjujući da je prekršeno više članova Kodeksa za štampu.

6 LGBTTIQ je skraćenica za lezbejke, gej (gay) muškarce, biseksualne, transrodne, transseksualne, interseksualne i queer osobe. Ova skraćenica se također odnosi na pokret, aktivizam, zajednicu, populaciju. Pored ovog termina, u upotrebi je i termin queer koji se koristi da jednom riječju opiše cijelu homoseksualnu, biseksualnu, transrodnu, transeksualnu i interseksualnu zajednicu, kao i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili žive svoj život van hetero-patrijarhalnih normi. Ovaj termin se odnosi na konstantno izazivanje, odstupanje i prevazilaženje društvenih normi i odnosi se na teorije, društveni pokret, osobnost, stil života, seksualnost, orijentaciju, identitete...Terminološka objašnjenja preuzeta su sa web stranicie Udruženja Q: <http://www.queer.ba>

Pogledajmo prvo tekstove. Obratite pažnju na naslove i nadnaslove:

Ovdje je riječ o konstataciji (javnost je protiv festivala) koja je u suprotnosti sa tekstom u kojem su iznesena oprečna mišljenja na osnovu kojih se ne može izvesti kategoričan zaključak da je „javnost protiv queer festivala“.

Nadnaslov sugerise da je cjelokupna javnost protiv, što predstavlja obmanjivanje javnosti koja se na taj način navodi na pogrešne zaključke i zauzimanje stavova koji ne kontriraju mišljenju većine.

U naslovu se opet konstatuje da je riječ o provokaciji, a ne o događaju. Nadalje, Gueer festival je preimenovan u gej skup čime se svjesno iskrivljuju i zamagljuje činjenice. Gej skup nedvosmisleno asocira na gej parade čiji su pokušaji organizovanja u zemljama bivše Jugoslavije završavali nasiljem, otvorenim sukobima između navijača, LGBTIQ populacije i policije. Akcenat u samom naslovu je na riječi ramazan što je posebno problematično, jer se može shvatiti i kao zloupotreba vjerskog praznika, koji se na ovaj način koristi kao „oruđe“ za sprečavanje najavljene manifestacije. Ovdje se možemo zapitati i da li se mediji pozivaju na vjerske praznike i kada se organizuju neki drugi skupovi, kao što su takmičenja ribolovaca, konferencije, sjednice parlamenata, okrugli stolovi, javne debate, štrajkovi radnika, modne revije, itd. Stavljanje naglasaka na vjerski praznik, u sekularnoj državi kakva je BiH, upućuje na to da su zakoni države manje važni od religijskih normi.

“

ODLUKA

Vijeća za štampu u Bosni i Hercegovini povodom žalbe Udruženja Q za promicanje i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba na tekstove objavljene u listu “DNEVNI AVAZ”, 28.08. i 02.09. 2008.

Žalbena komisija Vijeća za štampu u Bosni i Hercegovini je na redovnoj sjednici održanoj 8. oktobra 2008. godine u Banja Luci, razmotrila žalbu Udruženja Q za promicanje i zaštitu kulture, identiteta i ljudskih prava queer osoba, na tekstove “*Ko Bošnjacima podvaljuje gej okupljanje u ramazanu?*” (28.08.2008.) i “*Ef. Smajkić: Slobodu ne treba koristiti kao promociju tog smeća sa Zapada*” (02.09.2008.), objavljene u listu “Dnevni avaz”. Riječ je o tekstovima koji, prema navodima iz demantija dostavljenog redakciji lista “Dnevni avaz” 02.09.2008. godine, “*narušavaju Kodeks za štampu*”, *te predstavljaju “poziv bh. javnosti na netoleranciju, mržnju i homofobiju”*.

Na sjednici *Žalbene komisije*, održane 8.10.2008. u Banja Luci, na kojoj su vrlo pažljivo i detaljno analizirani tekstovi objavljeni u listu “Dnevni avaz”, demanti Udruženja Q, koji nije objavljen i žalba upućena Vijeću za štampu od Udruženja Q, *Žalbena komisija* Vijeća za štampu u BiH, u skladu sa Kodeksom za štampu BiH, donosi sljedeće Odluke:

1) U naslovima i nadnaslovima testkova prekršeni su sljedeći članovi Kodeksa za štampu BiH: *Član 1 – Opće odredbe, Član 3 – Huškanje, Član 4 – Diskriminacija, Član 4a - Ravnopravnost spolova i poštivanje osobenosti i Član 15 - Interes javnosti.*

2) U tekstu članka od 28.02.2008. godine nema kršenja Kodeksa za štampu: *Žalbena komisija* Vijeća za štampu u BiH smatra da je list “Dnevni avaz” u tekstu (bez naslova i nadnaslova), objektivno prenio suprotstavljene stavove i mišljenja pojedinaca o predmetnom događaju, dajući prostor različitim stranama, uključujući i predstavnika *Udruženja Q*.

3) Apel Žalbene komisije Vijeća za štampu u BiH: *Žalbena komisija Vijeća* za štampu u Bosni i Hercegovini apelira na uredništvo “Dnevnog avaza” i drugih medija da vode računa o demokratskoj vrijednosti tolerancije i suživota na ovim prostorima, te doprinesu podizanju praga tolerancije i međusobnog razumijevanja.

”

4.5. Osobe sa invaliditetom

Jedan od najčešćih problema sa kojima se novinari susreću kada pišu i izvještavaju o temama invaliditeta je terminološke prirode - koju terminologiju koristiti i biti „politički korektan”, ne vrijeđajući osobe o kojima se piše?

Usljed nedovoljnog poznavanja problematike i zakonske regulative o kojoj se izvještava, novinari i novinarke koriste termine kao što su „hendikepiran”, „bogalj”, „retardirani”, itd. koji su uvredljivi i neprihvatljivi za osobe sa invaliditetom koje, prema procjenama, čine 10% stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Izraz „invalid” je u širokoj upotrebi u BiH i susjednim zemljama, ali u organizacijama koje se bave zaštitom i promocijom prava osoba sa invaliditetom preporučuju termin „osoba sa invaliditetom”, jer se na taj način akcenat stavlja na „osobu”, prije nego na riječ „invaliditet”.

Prema rezultatima istraživanja o tome kako su invaliditet i osobe sa invaliditetom prikazani u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji u 2006. godini⁷, zajedničko kod većeg broja medija u istraživanim državama je nedosljednost u upotrebi terminologije, smještanje invalidnosti u okvire medicinskog modela, i njegovanje stereotipa o osobama sa invaliditetom kao zavisnih i nesposobnih za samostalan život.

Kao primjer za nedosljednost u upotrebi terminologije u publikaciji su navedeni tekstovi iz „Dnevnog avaza” od 6. 5. 2006. gdje je u jednom te istom članku navedeno više različitih termina kao što su, invalidi, osobe sa invaliditetom, fizički ili mentalno hendikepirane osobe i građani sa fizičkim ili psihičkim oštećenjima, te iz „Dnevnog lista” od 1. 6. 2006. gdje se, takođe, u jednom tekstu pominju osobe sa teškoćama u kretanju, ratni i civilni invalidi, ratni vojni invalidi, invalidi u kolicima, amputirci, drugi invalidi sa teškoćama u kretanju, i invalidi.

Međutim, ni kod organizacija civilnog društva koje rade na ovoj problematici ne postoji potpuna saglasnost u vezi sa tim koju terminologiju upotrijebiti.

Npr. u Srbiji djeluje Udruženje studenata sa hendikepom čiji predsjednik, Goran Pavlović, insistira, upravo, na upotrebi ove riječi – hendikep, objašnjavajući:

7 Lisa Adams, 2006, „Invalidnost u štampi: istraživanje o tome kako su invalidnost i osobe sa invaliditetom prikazani u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji u 2006. godini”, Handicap International za jugoistočnu Evropu, radni dokument, dostupan na www.disabilitymonitor-see.org

Zato što „invalidnost” označava djelimični ili potpuni nedostatak funkcije, dok izraz „hendikep” ukazuje na stanje u kojem se nalazi osoba, gdje je invalidnost samo jedan od mnogih faktora. Izraz „osobe sa hendikepom” stavlja jači naglasak na socijalni model i ukazuje direktnije na njegove društvene aspekte, dok izraz „osobe sa invaliditetom” više naglašava jedan lični aspekt naše situacije. Na primjer, košarkaš Vlade Divac i ja imamo hendikep: ja ne mogu da zamijenim sijalicu bez pomoći stolice, a on ne može da uđe u „peglicu” i da se udobno vozi unaokolo⁸.

Prema Zakonu Republike Srpske o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju invalida iz 2004. godine, invalid se definiše kao “svako lice kod kojeg postoji tjelesno, čulno ili mentalno oštećenje i mentalna retardacija, koje za posljedicu ima trajnu ili privremeno (na najmanje 12 mjeseci) smanjenu mogućnost rada i zadovoljavanja ličnih potreba u svakodnevnom životu”.

Terminologija koja se koristi u Hrvatskoj definisana je Sheratonskom deklaracijom iz 2003. godine, koja je rezultat rasprave između Saveza osoba s invaliditetom, članova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i predstavnika hrvatske vlasti. Prema ovoj deklaraciji termini koje treba koristiti su „osoba s invaliditetom” za odrasle, jer se uz invalidnost ističe ličnost na prvom mjestu i za djecu „dijete s teškoćama u razvoju”, budući da kod djece postoji mogućnost liječenja i terapijskih postupaka koji mogu promijeniti stanje.

U medijskim prilogima i tekstovima često se koristi i termin “osobe sa posebnim potrebama” pod kojim se misli na osobe sa fizičkim i mentalnim oštećenjima. Međutim, same osobe s invaliditetom ističu neprimjerenost ovog termina, jer ovdje, kako ističu, nije riječ o zadovoljenju posebnih, već uobičajenih ljudskih potreba.

Svjetska zdravstvena organizacija je 1980. godine dala klasifikaciju **oštećenja** (biotičko), **invaliditeta** (funkcionalno) i **hendikepa** (socijalno).

8 Lisa Adams, 2006, „Invalidnost u štampi: istraživanje o tome kako su invalidnost i osobe sa invaliditetom prikazani u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji ui 2006. godini”, Handicap International za jugoistočnu Evropu, radni dokument, dostupan na www.disabilitymonitor-see.org

Prema ovoj klasifikaciji, oštećenje je bilo kakav gubitak ili odstupanje od normalne psihičke, fiziološke ili anatomske strukture ili funkcije. Invaliditet je bilo kakvo ograničenje ili nedostatak (koje proizlazi iz oštećenja) sposobnosti za obavljanje neke aktivnosti na način ili u opsegu koji se smatra normalnim za ljudsko biće.

Hendikep je nedostatak, za određenog pojedinca, kao rezultat oštećenja ili invaliditeta, a ograničava ga ili mu onemogućuje ispunjenje njegove prirodne uloge u društvu (u zavisnosti od godina, pola, te društvenih i kulturnih faktora).

Najnovija verzija klasifikacije funkcionisanja, invaliditeta i zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije iz 2001. godine (International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF), na funkcionisanje pojedinca i invaliditeta gleda kao na rezultate međusobnog djelovanja fizičkog ili mentalnog stanja osobe, te društvenog i fizičkog okruženja. Invalidnost nije isključivo osobina osobe, već niz faktora od kojih mnoge stvara društveno okruženje. Radi toga je potrebno aktivno društveno djelovanje, kako bi došlo do promjena koje bi omogućile puno uključivanje osoba s invaliditetom u sve aspekte društva.

Težište je pomjereno sa tzv. medicinskog pristupa invaliditetu ka socijalnom modelu pristupa koji, nasuprot medicinskom modelu, sagledava invalidnost kao problem društva i države koja nije stvorila iste uslove i mogućnosti za sve građane i građanke koji u njoj žive, bez obzira na njihove različitosti.

Invalidnost je pitanje ljudskih prava, a težište problema je na barijerama sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju u svakodnevnom životu – kako kao pojedinci i pojedinke, tako i kao grupa.

Za invalidska kolica dva puta dobila odbijenicu

B. ĐOKIĆ

BANJALUKA - Tridesetjednogodišnja Milijana Mitrić iz Banjaluke, koja je oboljela od distrofije, dva puta je dobila odbijenicu od Fonda zdravstvenog osiguranja RS za elektromotorna kolica, iako je, kako tvrdi, uredno predala sve potrebnu dokumentaciju.

Ova djevojka puna entuzijazma i volje za životom kaže da su joj u Fondu rekli da joj jedino preostaje da ih tuži, za šta se ona nije odlučila.

"Obična kolica koja kreću u kući su stara 14 godina, a elektromotorna kolica koja imam stara su 12 godina. Njihovu elektromotoriku štedim jer ja bez tih kolica ne mogu otići ni do prodavnice da kupim sebi obroci, ne bih mogla da živim", rekla je Mitrićeva.

Ona je dodala da je prvi zahtjev za elektromotorna kolica poslala Fondu 28. februara prošle godine, kada je prema Pravilniku o otpisnim pomagala osoba oboljela od distrofije imala pravo svakih deset godina na elektromotorna kolica.

"Uredno sam saopila dokumentaciju, mišljenje i

nalaz fizijatra, nalaz psihologa da mogu upravljati kolicima i sva ostala dokumentacija koja je bila potrebna, ali sam dobila odgovor da nemam indikaciju za elektromotorna kolica", ispričala je Mitrićeva.

Nakon ovog neuspjelog pokušaja Milijana je zahtjev u Fond s istom dokumentacijom predala početkom ove godine, ali je odgovor opet bio isti.

Mitrićeva je rekla da je od nadležnih u Fondu tražila da je procesu pred svojom komisijom uključe sumnjaju u tim stručnjaka koji je njoj napisao mišljenje o zdravstvenom stanju.

Prema njenim riječima, kada sjedi u elektromotornim kolicima koja sada ima osjeća se kao da sjedi na stolići bez nestona. U TZO tvrde da nisu odbacili žalbu Milijane Mitrić na njihovo rješenje o odobravanju otpisnog pomagala.

"Fond je 24. aprila ove godine obavijestio Mitrićevu da njena žalba nije kompletan, te da je obavezna da dopuni medicinsku dokumentaciju kako bi se njena žalba mogla razmatrati. Međutim, Mitrićeva Fondu još nije dostavila traženu dodatnu dokumentaciju", dodali su u Fondu.

18.10.2009

Ovaj tekst otvara jedan realan problem sa kojim se susreću osobe sa invaliditetom, a tiče se njihovog prava na različite vrste pomagala.

Međutim, propuštena je mogućnost da se analitičnije priđe ovom, zaista ozbiljnom, problemu sa kojim se skoro svakodnevno susreću osobe sa invaliditetom.

Odlično je naglašeno koliko su kolica važna za oboljele od distrofije, "jer bez njih ne bih mogla da živim". S obzirom na ovu prostu činjenicu – da bez kolica ne mogu da odu ni do prodavnice, da bi kupili osnovne životne namirnice, novinar se trebao zapitati kako je moguće da procedura za dobijanje novih kolica traje godinu i po dana?

Ovdje se prenosi odgovor dobijen iz Fonda da je Milijana "obavezna da dopuni medicinsku dokumentaciju kako bi se njena žalba mogla razmatrati". Novinar se trebao potruditi da ipak nađe kompetentnog sagovornika/cu u Fondu zdravstvenog osiguranja koji bi mogli objasniti šta znači „dopuniti medicinsku dokumentaciju"! Koliko puta osobe sa invaliditetom treba da prolaze kroz proces dokazivanja invaliditeta? I šta uopšte znači dodatna medicinska dokumentacija? Zašto nalaz i mišljenje fizijatra i nalaz psihologa nisu dovoljni medicinski dokazi? Generalno, novinar je mogao navesti prema kojim zakonima i pravilnicima se ostvaruje pravo na pomagala i šta to sve tačno podrazumijeva. Novinar je takođe mogao "pojačati" Milijaninu ispovjest i izjavama drugih osoba sa invaliditetom koje se susreću sa istim problemom. Mogao je razgovarati sa nekoćinom organizacija koje okupljaju osobe sa invaliditetom gdje bi sigurno dobio tražene podatke – koliko oni čekaju na pomagala, koliko često mogu da ih dobiju, kakvu vrstu dokumentacije tada moraju da dostave, sa koliko sredstava participiraju u nabavci, itd.

Prijedlog tema za novinarsku analizu:

- dostupnost zdravstvenim uslugama je neujednačena, kako uslugama primarne zdravstvene zaštite, tako i specijalističkim i složenijim zdravstvenim uslugama
- ostvarivanje prava na ortopedska, tiflehnička (brajeva pisača mašina, štap za slijepe), surdotehnička (svjetlosni signalizator plača djeteta, svjetlosna ili vibracijska budilica), slušne i govorne aparate i druga pomagala – pomagala koja se mogu nabaviti putem fonda su najčešće neodgovarajuća i ne prate tehnička dostignuća, a za pojedine osobe sa invaliditetom, njihova nabavka uopšte nije moguća. Pored toga, rokovi za korišćenje pomagala su različiti, a korisnici nemaju pravo izbora proizvođača, itd.
- pravo djece sa invaliditetom na odgoj i obrazovanje (arhitektonsko-urbanističke i informacijske barijere, nedovoljno osposobljen stručni kadar, neprilagođeni udžbenici, nedostatak didaktičkih pomagala)
- politike u oblasti zapošljavanja osoba sa invaliditetom (nepostojanje i neusaglašenost zakonske regulative, nepostojanje službi za podršku pri zapošljavanju osoba sa invaliditetom, nedostatak obuke za prekvalifikaciju i dokvalifikaciju)
- sistem socijalne zaštite (socijalna politika u BiH zasniva se na kategorizaciji, a ne na stvarnim potrebama ljudi, visina novčanih davanja je nedovoljna za stvarne potrebe osoba sa invaliditetom i njihovih porodica, ograničena prava na tuđu njegu i pomoć i profesionalnu asistenciju, alternativni načini zbrinjavanja, itd.)
- položaj osoba sa invaliditetom u ruralnim sredinama (nepostojanje evidencije, stigmatizacija)
- učešće u sportskim rekreativnim aktivnostima (pristup sportskim terenima, izdvajanja iz budžeta za sportske aktivnosti osoba sa invaliditetom)
- zadovoljavanje kulturnih i religijskih potreba (religijski objekti su uglavnom nepristupačni, dok u oblasti kulture i umjetnosti ne postoje posebni programi namijenjeni osobama sa invaliditetom)

Ovdje prenosimo i dio preporuka koje je za medije sastavila Gospova Rađen Radić, majka djeteta umanjenih intelektualnih sposobnosti i predstavnica Saveza MeNeRaLi Republike Srpske:

- Lica koja imaju medicinsku dijagnozu „mentalna retardacija“ su lica umanjjenih intelektualnih sposobnosti (LUIS). Ovaj termin je najhumanija, nejrealnija i najprihvatljivija varijanta za definisanje njihovog stanja koje ima uporište i u postupku kategorizacije (koeficijent inteligencije kao jedan od parametara prilikom određivanja kategorije lica koje je medicinski dijagnostikovano ka mentalna retardacija). Ova kategorija lica sa invaliditetom je mnogo češće neadekvatno predstavljena u javnosti (retardirani, duševno zaostali, psihički poremećeni...) nego što je to slučaj sa drugim kategorijama lica sa invaliditetom. Lica umanjjenih intelektualnih sposobnosti je za nas najprihvatljiviji izraz, te Vas s toga molimo da ga koristite tokom izvještavanja o nama, ali i u slobodnoj komunikaciji;
- Lica umanjjenih intelektualnih sposobnosti su rođena u takvom stanju, nisu bolesna. Bolesti se, na žalost, vrlo često javljaju kao posljedica težine i specifičnosti stanja u kojem se nalaze. Bolest je vrlo često izlječiva, ima svoju medicinsku dijagnostiku i terapiju, a stanje nije „izlječivo“, niti ima „terapiju“. Ono se može u nekim slučajevima poboljšavati, unapređivati, posebno uz adekvatan tretman stručnog kadra i svakodnevni rad roditelja sa djecom, ali gotovo nikada u potpunosti. Nerijetko se dešava da se s godinama stanje i pogoršava. S toga izbjegavajte komparacije „oni“ imaju/nemaju... kao što imaju/nemaju zdrava, normalna djeca! „Oni“ nisu bolesni i nenormalni, „oni“ se rađaju u stanju koje karakterišu umanjene intelektualne sposobnosti. Uostalom, ni svi ljudi „normalne“ populacije nemaju isti koeficijent inteligencije;
- Nemojte koristiti izraze „debil, retard, mentol, mentalac“;
- Nemojte biti „kreatori negativnog imidža i stereotipa“, niti dozvoliti da se putem Vašeg rada na posredan način javnost usmjerava ka konzumiranju takvog imidža. Kada neko sve negativne osobine koje čovjek može posjedovati dovede u vezu i poistovjeti sa riječima „retard, debil, mentol, mentalac...“ on svjesno ili nesvjesno sve te osobine pripisuje licima umanjjenih intelektualnih sposobnosti! Ako Vaš sagovornik bude koristio gore navedene termine, bilo bi korektno, čak ću se odvažiti da kažem i obavezujuće, da ga upozorite i da mu zabranite da takve izraze koristi u Vašoj emisiji, reportaži, priči. Menadžment „Velikog brata“ je ugovorima definisao mnoge stvari sa ukućanima, cenzurišu se žargonski, neprihvatljivi izrazi, psovke i sl., ali nikome nije palo na pamet da sankcioniše/cenzuriše ovakav vid terminologije koja na direktan način diskriminiše i omalovažava ovu, na žalost mnogobrojnu populaciju. Značajan i masovan uticaj „sedme sile“ stvara produkte koji, zavisno od svih nas, kreiraju društvo u pozitivnom ili negativnom kontekstu. Od nas zavisi, od zajedničkih aktivnosti i iskrenih namjera, kakvu ćemo budućnost kreirati za lica umanjjenih intelektualnih sposobnosti i lica sa invaliditetom uopšte, a ujedno i kompletnog društva u kom živimo;

- Pokušajte ljude navesti na razmišljanje: da li se ljudske vrijednosti rangiraju prema veličini i vrijednosti onoga što čovjek može stvoriti, postići, imati, dati... ili se te iste ljudske vrijednosti mogu rangirati i prema tome koliko Vam čovjek ne može loše učiniti ili uzeti?! Tačno je da naša djeca nikada neće moći postati „veliki ljudi“ nauke, biznisa, kulture... Ali je isto tako činjenica da nikada neće postati kriminalci, lopovi, ubice, nikada Vas neće povrijediti, poniziti, ugroziti. Oni prosto to ne mogu i ne znaju, njima baš taj dio intelekta nedostaje! To je najbitnija vrlina njihove osobenosti, njihove ličnosti, to je vrlina njihovih mana!
- I na kraju, svaka institucija ili posao je, u stvari, odraz u ogledalu pojedinca koji je predstavlja ili ga obavlja. Od tog odraza u ogledalu zavisi kakvu će sliku oko sebe vidjeti ljudi kojima se slika prezentuje. Slika koju javnosti prezentuje Vaš poslodavac je slika profilisana Vašim očima, Vašim senzibilitetom, iz Vaše perspektive. Vi ste fotografi naših profila.

Lica sa oštećenjem sluha i vida imaju ograničen pristup informacijama u svim aspektima komunikacije. Kada je riječ o medijima u RS, samo javni servis emituje informativne emisije u prijedpodnevnim terminima sa tumačima za gestovni govor. Osobe sa oštećenjem vida ne mogu da prate programe strane produkcije, jer nisu sinhronizovani na naš jezik. Ista situacija je kada je riječ o svakodnevnoj (službenoj) komunikaciji. U državnim službama nisu zaposleni gestovni tumači, dok lica sa oštećenjem vida nijednu informaciju ne mogu dobiti u pisanom obliku jer se nigdje ne koriste štampači na Brajevom pismu. I informisanje drugih lica sa invaliditetom je na veoma niskom nivou jer kada mediji prenose informacije značajne za njih, težište u informacijama stavljaju na njihove nedostatke, a ne na njihove sposobnosti i načine kako mogu realizovati svoja prava ili se uključiti u neke aktivnosti koje su specifične za njih.

Svijest o pravima osoba sa invaliditetom je na veoma niskom nivou. Lica sa invaliditetom se posmatraju kao neko o kome treba da se brine i u većini slučajeva se smatra da su „oni“ pasivni dio „našeg“ društva. Stigma kao i osjećaj manje vrijednosti, te nemogućnost zadovoljavanja osnovnih potreba (kretanje, informisanje, pravo na zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i drugo) direktno utiču na snižavanje visine svijesti osoba sa invaliditetom i njihovih porodica. Aktivnosti koje su usmjerene na podizanje svijesti javnosti o pravima lica sa invaliditetom uglavnom se sprovode u velikim gradovima, dok se u ruralnim mjestima ne zna ni tačan broj lica sa invaliditetom.

Branko Suzić, predsjednik Saveza slijepih RS

Predsednik SAD napravio gaf u emisiji
Džeina Lenoa FOTO: REUTERS

Obraćanje predsednika SAD Obama nudi novi početak Iranu

Barak Obama, predsednik SAD, obratio se iranskom narodu u direktnoj video poruci bez predsedana i ponudio nov početak u odnosima sa Teheranom.

„Moja administracija se obavezala na diplomatiju koja će se pozabaviti celinom pitanja s kojima se suočavamo“, kazao je u tom

Uvredio paraolimpijce

Barak Obama je prvi predsednik SAD koji se pojavio u emisiji „Tunajli šou“ Džeina Lenoa. Ova j mu je postavio pitanje vezano za slab Obamin rezultat u kuglanju za vreme predizborne kampanje, a Obama se našao na račun svog kuglaškog umeća, rekavši da je ono „kao na Paraolimpijskim igrama“. Bil Bortons, portparol Bele kuće, nakon toga je morao da ga pravda da „ni u kom slučaju nije želeo da omalovaži Paraolimpijske igre“ i da predsednik „smatra da je to divan projekat“.

Dobar primer korektnog odnosa prema osobama sa invaliditetom, odnosno sportistima iz ove (marginalizovane) društvene grupe koji se takmiče na Paraolimpijskim igrama. Primer korektnog odnosa Bijele kuće urednici novina su istakli u antrfileu teksta i tako poslali snažnu poruku da su osobe sa invaliditetom vrijedne poštovanja, jer im se, zbog šale koja bi ih mogla povrijediti, izvinjava najmoćniji političar na planeti. Ako može Obama da poštuje i uvažava osobe sa invaliditetom, onda to mogu i drugi.

5

5. Studija slučaja

Maloljetna Romkinja - žrtva trgovine ljudima

Slučaj maloljetne M. M. iz Bratunca, žrtve trgovine ljudima i organizovane prostitucije, „podigla je” veliku „medijsku prašinu”, ne samo zbog sumnje da su u ovaj slučaj upleteni političari, nastavnici i policajci, nego i zbog nekorektnog izvještavanja medija o ovom slučaju.

Veći broj medija prekršio je kodeks izvještavanja, otkrivanjem identiteta maloljetnice i stigmatizacijom žrtve, ali je bilo medija i novinara koji su korektno izvještavali.

Upoređićemo pisanje šest dnevnih novina kako bismo na ovom primjeru vidjeli kako se o jednom događaju može izvještavati na različite načine.

Skandal je izbio 16. marta 2010. kada je uhapšeno 17 muškaraca, među kojima su bili profesori škole koju je pohađala maloljetna M. M., lokalni plitčari, policajci i jedan vjerski službenik. Saslušan je i ministar bezbjednosti BiH. Maloljetna žrtva tada se nalazila u Sigurnoj kući, u koju se sklonila mjesec dana ranije, po odluci Centra za socijalni rad i uz znanje Tužilaštva. Žrtva je bila u lošem zdravstvenom stanju, zbog posljedica seksualnog izživljavanja. U izjavi policiji navela je da su je godinama seksualno iskorištavali «ugledni» građani, a da je u tome posredovala njena baka, kod koje je odrasla.

U ovoj analizi usredsređićemo se na odnos novinara prema žrtvi, mada je kodeks prekršen i u drugim segmentima.

Djevojčica M. M. je primjer marginalizovane i diskriminisane osobe i to po nekoliko osnova:

- maloljetna je, dakle dijete
- Romkinja je
- siromašna je
- odrasla je u nefunkcionalnoj porodici, bez roditelja
- žrtva je krivičnog djela

Zbog konciznosti nećemo analizirati cijeli «medijski slučaj», nego samo pisanje «Dnevnog avaza», «Nezavisnih novina», «Glasa Srpske», «Fokusa», «Pressa RS» i «EuroBlica» u brojevima od 17. marta.

“Dnevni avaz”: Diskreditovanje žrtve i politički kontekst

U tekstu pod naslovom “Lokalni uglednici pod sumnjom za seksualno zlostavljanje maloljetnice” novinar “Dnevnog avaza” bavio se uglavnom osumnjičenima i samom akcijom. Žrtvu pominju kao maloljetnu M. M. iz Rakovca kod Bratunca i tako navođenjem sela iz koga dolazi posredno otkrivaju njen identitet. Identitet maloljetnice posredno otkriva i navođenjem punog imena njene bake. U tekstu se takođe aludira da je priča «montirana» čime se omalovažava žrtva.

Žrtva se takođe omalovažava i dovodi u pitanje validnost njenog svjedočenja, navođenjem podataka kojima se čitaocima poručuje da je ona narkomanka, sklona skitnji.

“Maloljetnica je prije više od mjesec dana nestala, a pozadina njenog nestanka direktno se dovodi u vezu sa seksualnim zlostavljanjem koje su nad njom vršili 'ugledni' građani Bratunca. Ona je ovih dana pronađena predozirana i smještena je u Sigurnu kuću, gdje je navela osobe koje su je iskorištavale, tvrdeći da je u tome posredovala njena starateljica, nana Mevla Manjić. Prema nezvaničnim informacijama koje smo dobili od komšija, u čitav slučaj je upleten i njen bivši zaručnik iz Srebrence M. J” (isječak iz teksta).

Uz ovaj tekst “Dnevni avaz” je objavio i fotografiju žrtve, sa tankom crnom trakom preko očiju, ali je jasno da se na toj fotografiji žrtva može prepoznati.

Interesantan je i kontekst u kome je objavljen pomenuti tekst. Članak koji navodimo, objavljen je na strani 2. na tri stupca, dok je daleko veći i značajniji prostor dat tekstovima u kojima se osumnjičeni pravdaju, a slučaj prikazuje kao montiran.

Tako su uz ovaj tekst, na istoj strani, objavljeni i tekstovi „Ahmetović: Mogu po BiH hodati svijetlog obraza” i tekst pod naslovom „SDA: Političke manipulacije protiv uspješnog ministra”, te tekst „Duraković i ef. Huseinović sinoć pušteni kućama”. Na susjednoj trećoj, udarnoj strani, objavljeni su tekstovi „Ahmetoviću 'pakuje' autor lažnog spiska terorista” kojem je posvećeno najviše prostora, te tekst „Salihović: Iza svega ovog valja se nešto krupnije” i komentar „Krivica ili montaža”. Ipak, najproblematičnije je objavljivanje fotografije žrtve sa potpisom: “Akciju pokrenula maloljetnica M. M.”, što sve zajedno aludira da je sve „zakuvala” problematična maloljetna narkomanka i skitnica, koja radi za političke protivnike osumnjičenih.

Dakle, „Dnevni avaz” je u ovom tekstu prekršio kodeks i nanio nepravdu žrtvi na sljedeće načine:

- objavljivanjem fotografije žrtve i navođenjem ostalih podataka koji posredno otkrivaju identitet žrtve
- omalovažavanjem i diskreditovanjem žrtve
- objavljivanjem teksta u kontekstu koji upućuje da je slučaj montiran

„Glas Srpske”: Sve što niste znali o žrtvi

Sve što niste znali o žrtvi, saznajte u "Glasu Srpske"! Ovo bi mogla biti "reklama" za izdanje tih novina od 17. marta 2010.

Sam naslov teksta o „slučaju Bratunac” je neprimjeren ("Ministar Sadik Ahmetović i još 16 lica bludničili nad djevojčicom") i više priliči nekom tabloidu za "odrasle muškarce", nego ozbiljnim dnevnim novinama sa najdužom tradicijom u RS.

U tekstu pod ovim naslovom navodi se puno ime i prezime žrtve, selo u kojem je živjela, objavljeno je i da je Romkinja, a opisani su i mnogi detalji iz istrage, uz stalno pominjanje "seksualnih odnosa" i okolnosti pod kojima su se ti "odnosi" dešavali.

"Ahmetović je primoravao djevojčicu na seksualne odnose šest puta u službenom vozilu marke 'škoda' i ličnom marke 'golf" (podnaslov teksta).

"Odnose su imali u mjestu gdje se nalazi betonjara u blizini Memorijalnog centra u Potočarima, prijeteći joj da ne smije da pruža otpor, niti da ikome priča o tome, jer će u suprotnom policija uvijek vjerovati njemu, jer je on uticajna osoba" (isječak iz teksta).

U antrfileu koji se odnosi na osumnjičenog imama, a koji je djevojčici predavao vjeronauku, opis je još eksplicitniji:

"Taj seksualni odnos bio je veoma svirep i grub od strane osumnjičenog, a jednom prilikom je koristio i opojnu drogu, najvjerovatnije kokain. Seksualne odnose sa oštećenom imao je više od deset puta, za šta je plaćao u novcu, a nekoliko puta nije platio, što je pravdao neplaćanjem obaveza Mevle Manjić prema Islamskoj zajednici u Bratuncu" (isječak iz teksta).

Ipak, sve to nije ništa u poređenju sa antrfileom u kojem je na crnoj podlozi objavljena fotografija žrtve sa tankom trakom preko očiju i svi njeni lični podaci.

"Žrtva ovog skandala je Mersiha Manjić, kćerka Alije i Senade, rođena 12. oktobra 1992. godine u Tuzli. Mjesto prebivališta joj je Rakovac, opština Bratunac, odakle je misteriozno nestala 3. februara ove godine" (isječak iz teksta).

Da li je zaista bilo neophodno da se objavljuje sve o djevojčici, pa čak i imena njenih roditelja i datum rođenja? Da li je lični karton žrtve zaista bitan za suštinu priče? I čemu služe opisi "seksa" u tekstu koji se bavi brutalnim iskorišćavanjem maloljetne djevojčice? Sve ovo navodi na zaključak da o interesima i zaštiti žrtve "Glas Srpske" nije vodio računa.

Dakle, "Glas Srpske" je u ovom tekstu prekršio kodeks i nanio nepravdu žrtvi na sljedeće načine:

- otkrivanjem identiteta žrtve (objavljivanjem fotografije i ličnih podataka o žrtvi)

- otkrivanjem nacionalnosti žrtve (Romkinja) iako taj podatak nije bitan za priču
- objavljivanjem detalja koji mogu narušiti ugled žrtve.

„Nezavisne novine”: Žrtva na stubu srama

Sve greške iz prethodno navedenih tekstova učinjene su i u "Nezavisnim novinama" u tekstu pod naslovom "Ministar bezbjednosti pod istragom zbog pedofilije". U ovim novinama žrtva je ne samo potpuno otkrivena, nego i dodatno stigmatizovana u pratećem tekstu sa naslovom "Dolazili po djevojčicu u luksuznim automobilima".

U ova dva teksta, objavljena na udarnim stranama (drugo i trećoj), žrtva je okarakterisana kao lažljivica, narkomanka i djevojka vrlo sumnjivog morala – kao da je riječ o optuženici, a ne o žrtvi. U prvom, „nosećem” tekstu, koji je posvećen uglavnom akciji i osumnjičenima, sa naglaskom na ministra bezbjednosti, našlo se mjesta da se pomene i puno ime i prezime žrtve, i detalji o "seksualnim odnosima" navedeni i u "Glasu Srpske".

"Čitav slučaj, kako se nezvanično saznaje, pokrenut je nakon što je maloljetna Mersiha otkrivena predozirana, nakon čega je smještena u Sigurnu kuću. Ona je navela spisak osoba koje su je seksualno iskorištavale, u čemu je, kako je tvrdila, posredovala njena nana Mevla Manjić. Kako saznajemo, baki se na teret stavlja da je, u dogovoru sa drugoosumnjičenim Slavkom Stojanovićem, prvo prisilila unuku da njemu pruži seksualni odnos. Potom je u dogovoru sa Stojanovićem organizovala da njena unuka pruža seksualne odnose pod pritiskom navodno prema više od 100 muškaraca, a sve radi stečene zarade u za sada neutvrđenom iznosu" (isječak iz teksta).

"A uhapšenom Durakoviću na teret se, kako saznajemo, stavlja da je, kao zamjenik načelnika opštine Srebrenica, krajem 2008. i početkom 2009. godine u svojoj kancelariji zloupotrijebio položaj, naveo i primorao oštećenu maloljetnicu da s njim ima seksualne odnose, nakon čega joj je dao 50 KM, u skladu sa dogovorom između njega i bake" (isječak iz teksta).

Uz ovaj tekst, objavljen u negativu (na crnoj podlozi) objavljena je i fotografija maloljetnice, na kojoj su samo zamagljene oči. Fotografija je potpisana punim imenom i prezimenom žrtve.

Iako joj je već u ovom tekstu nanesena šteta, drugi, prateći tekst, po žrtvu je još porazniji, jer obiluje navodima kojima se ona osuđuje i sramoti.

Već sam naslov - "Dolazili po djevojčicu muškarci u luksuznim automobilima" - dovoljno govori o stavu prema žrtvi.

U ovom tekstu se navodi i da je djevojčica narkomanka, sklona skitnji i lažima. Objavljena je i fotografija tetke i djevojčicine maloljetne rođake, pred kućom u kojoj je živjela.

"Kaže, nije prvi put da Mersiha izbiva iz kuće, ali bi to obično bilo na tri – četiri dana. Po povratku bi im rekla da je bila kod neke drugarice u Zvorniku. Zekira kaže da je nisu mnogo ni ispitivali, niti

joj mnogo vjerovali, jer je 'djevojčica sklona lažnim izjavama'. 'Događalo se da po Mersihu dođu neki nepoznati muškarci, u bijelim i plavim autima, onako modernijim, ali nikad nije govorila ko su oni', ispričala je Zekira, tetka djevojčice. (...) 'Imala je neke garderobe i obuće za koje je govorila da joj daju drugarice iz Zvornika,' kaže tetka Zekira" (isječak iz teksta).

"Dvije školske drugarice Mersihe jučer su nam rekle da je u školi bilo dosta verzija priče o njenom životu. Prema nekim pričama djevojčica je, otkako je započela vezu s tim Mladenom, uzimala narkotike, ali ne znaju da li na nagovor ili pod nekim pritiskom. 'Navodno Mersiha kaže da ju je profesor fizičkog silovao, a da je imala odnose i sa profesorom Vojom iz Elektrotehničke škole. Ne vjerujem da je to tačno jer su sve to stariji ljudi,' rekle su nam dvije srednjoškolke iz Rakovca" (isječak iz teksta).

Iz ovog teksta vidljivo je da su prekršena pravila korektnog i društveno odgovornog izvještavanja, jer je žrtva predstavljena kao glavni krivac, a čak se i nagovještava da je čitav slučaj izmislila.

Dakle, «Nezavisne novine» su u ovim tekstovima prekršile kodeks i nanijele nepravdu žrtvi na sljedeće načine:

- otkrivanjem identiteta žrtve (otkrivanjem ličnih podataka o žrtvi i objavljivanjem fotografije žrtve)
- navođenjem detalja koji diskredituju i sramote žrtvu
- kreiranjem priče na način da se sugeriše da je slučaj montiran i da je za sve odgovorna žrtva

"Press RS": Romkinja, Romkinja, Romkinja...

Nevjerovatno, ali istinito: na tri kartice teksta u "Pressu RS" čak šest puta je pomenuto da je žrtva Romkinja. Po učestalosti ponavljanja može se zaključiti da je to najbitniji podatak u cijeloj priči. U tekstu pod naslovom "Uhapšeni hodža, tri policajca i pet profesora!" ni ovaj list prema žrtvi nema nimalo obzira.

Uz tekst je objavljena fotografija žrtve (sa tankom crnom trakom preko očiju) i, mada se navode samo njeni inicijali, identitet žrtve se posredno otkriva: pominje se puno ime i prezime bake (žrtva nosi isto prezime), godine žrtve, tačan naziv škole koju pohađa i selo iz kojeg dolazi. Uz to navedeni su i detalji o neželjenoj trudnoći, bijegu od kuće i abortusu, koji sramote žrtvu.

"Izvori bliski istrazi tvrde da je izživljavanje petnaest „uglednih građana" nad maloljetnicom trajalo sve dok djevojčica nije zatrudnela sa jednim od njih.

Tada je pobjegla od kuće. Njen nestanak je odmah prijavljen. Međutim, niko nije znao gde se nalazila, dok pre nekoliko dana nije došla u Bijeljino. Potraga je tada obustavljena, ali je ona odbila da se vrati kući u Rakovac - kaže Pressov izvor iz policije.

On ističe da je maloletnica na sopstveni zahtev smeštena u Sigurnu kuću i da je, u međuvremenu, abortirala! Zbog toga je policija od svih osumnjičenih uzela uzorke pljuvačke i krvi.

DNK maloletne Romkinje biće upoređen sa DNK tragovima osumnjičenih. Pored toga, biće urađeno i posebno testiranje da se utvrdi s kim je maloletna M. M. začela - tvrdi odlično obavešten izvor Pressa RS" (isječak iz teksta).

Teško je povjerovati da je objavljivanje mučnih detalja o trudnoći, abortusu i uzimanju DNK uzoraka (što ukazuje i na vjerovatnu autopsiju fetusa) opravdano sa stanovišta kodeksa novinarske profesije i konvencija o ljudskim pravima.

Dakle, "Press RS" je u ovom tekstu prekršio kodeks i nanio nepravdu žrtvi na sljedeće načine:

- naglašavanjem da je ona Romkinja
- posredno otkrivajući identitet žrtve
- insistiranjem na detaljima koji stigmatizuju žrtvu

„Fokus”: Može i bez vrijeđanja!

Da se o ovako osjetljivoj temi može pisati korektno i bez stigmatizovanja žrtve potvrđuje primjer dnevnog lista «Fokus». U tekstu pod naslovom "Baba podvodila unuku funkcionerima" nije navedeno bakino prezime: navodi se da je uhapšena Mevla M., dok se za žrtvu navode samo inicijali M. M. Navedeno je da se žrtva nalazi u Sigurnoj kući, ali bez detalja o "predoziranju". Nije objavljena fotografija žrtve, mada je ta fotografija bila svima dostupna na Internetu.

Novinaru "Fokusa" bili su dostupni i svi drugi detalji koje su objavile druge novine, ali je ovaj tekst pisan pažljivo i očigledno sa oprezom, kako se žrtvi ne bi nanijela nepravda.

Jedini, možda, sporan dio je onaj koji govori o detaljima seksualnog iskorišćavanja, mada su i oni prihvatljivi s obzirom na to da je zaštićen identitet žrtve i da su oni koji su je iskorišćavali imenovani kao "počinioci" (krivičnog djela).

"Baka maloljetne M. M., Mevla M. sumnjiči se da je zajedno u dogovoru sa Stojanovićem, zloupotrebljavajući položaj staratelja, maloljetnu M. M. prinudila da prvo pruži seksualni odnos Stojanoviću. Kasnije je u dogovoru s njim, organizovala i omogućavala prisilne seksualne usluge maloljetnice za više od stotinu počinilaca, saznaje "Fokus" (isječak iz teksta).

U ovom tekstu nije bilo ni nagovještaja da je slučaj montiran, niti su iskazane sumnje u vjerodostojnost navoda žrtve.

Dakle, dnevni list "Fokus" se u ovom tekstu nije „ogriješio” o kodeks i vodio je računa o interesu žrtve zato što:

- nije objavio fotografiju žrtve
- nije svojim pisanjem stigmatizovao, ni omalovažavao žrtvu
- nije navodio etničku pripadnost žrtve

Jedina primjedba na ovaj tekst jeste to što se može smatrati da je, navođenjem sela u kojem živi i škole koju pohađa, posredno otkriven identitet žrtve.

“EuroBlic”: Zaštita i saosjećanje

Još jedan primjer kako se može izvještavati o skandalu, pri tom štiteći žrtvu. "EuroBlic" u tekstu pod naslovom "I ministar bezbjednosti osumnjičen za obljubu" maksimalno je zaštićen identitet žrtve, navođenjem inicijala, bez dodatnih detalja koji bi je mogli posredno otkriti. Ni prezime bake nije navedeno, kako bi žrtva bila zaštićena. Nije navedeno ni selo u kojem je žrtva živjela ni tačan naziv škole koju je pohađala, nego se samo govori da je srednjoškolka.

Nije objavljena ni fotografija žrtve, iako je bila dostupna, niti njena etnička pripadnost. Nisu navedeni ni detalji o navodnoj "predoziranosti" žrtve, niti je pominjana njena neželjena trudnoća.

Ono što ovaj tekst posebno izdvaja od ostalih jeste empatija prema žrtvi, koja je nazivana djevojčicom i djetetom, te insistiranjem na detaljima koji ukazuju na prisilu, što ističe činjenicu da je ona zaista žrtva. Naglašeno je i to da je djevojčica odrasla bez roditeljske zaštite.

"Skandal je izbio kada je maloljetna žrtva, djevojčica koja je odrasla bez roditelja, prijavila svoju baku, koja se starala o njoj. Prema tvrdnjama M. M., baka ju je podvodila od njene 14. godine, uz batine i prijeteći joj da će joj se dogoditi sve najgore 'ako ne bude slušala'. Sve je to, prema tvrdnjama žrtve, radila zajedno sa Slavkom Stojanovićem, koji je bio njen prvi klijent. Kako saznajemo, Mevla je unuku zatvarala u sobu i po tri dana. 'Za vreme pritvora dete je samo jednom dnevno dobijalo vodu. Mevla je unuku više puta fizički zlostavljala ako ne bi pristajala na seksualne odnose sa nekim od osumnjičenih,' rekli su izvori bliski istrazi. Kako saznaje 'EuroBlic' žrtva je u katastrofalnom zdravstvenom stanju nakon što je u poslednje dve i po godine imala oko stotinu klijenata" (isječak iz teksta).

Skandal u BiH zbog prostitucije u Bratuncu

I ministar bezbednosti osumnjičen za obljubu

Ministar Sadik Ahmetović saslušan zbog sumnje da je seksualno iskorišćavao maloletnu srednjoškolku M. M., među osumnjicima profesori, policajci, zamenik načelnika Srebrenice, hodža...

Ministar Sadik Ahmetović urhivska fotografija

Prevođenje osuđenih u Beču, foto: A. K. B. C.

Čađo razočaran

Ministar unutrašnjih poslova RS Stanišić Čađo potvrdio je da se i pripadnici policije RS dovode u vezu sa slučajem seksualnog iskorišćavanja maloletnice u Bratuncu. „Razočaran sam zbog toga“, rekao je Čađo, ističući da se prema pripadnicima policije RS kao i prema svim ostalim počiniocima, odmah naplaćuje na način određen zakonom.

EKIPA „BURGIČKA“ Bratunac/Sarajevo/ Banjaluka

Ministar bezbednosti BiH Sadik Ahmetović (50) saslušan je juče u Sarajevu zbog sumnje da je „počinio krivično delo obljube zlostupstvom službenog položaja“ tako što je seksualno iskorišćavao maloletnu M. M., učenicu bratunacke srednje škole. Za isto delo osumnjičen je i zamenik načelnika Srebrenice Čamil Dursković.

Osim se dvoglas političari, u aferi trgovine ženama radi prostitucije osumnjičeno je još nekoliko ljudi, među kojima i članovi bezbednosnog centra u Bratuncu Nikola Randić, profesor Milivoje Veselinović (47), Bude Ostojić (44), Miloš Mitrović, zvani Fie

sela Hranča Mirsad Husejinović (26), te trojica pripadnika MUPRS: Ljubica Zarić (37), Miladin Jokić (46) i Slavko Stojanović, zvani Čakan (31), Dragan Grapić (22), Ranko Šipajić (24), Dragan Karišilija (32), Dragan Jovetić (57). Baka žrtve Mevlja M. (64) iz Rakovca kod Bratunca osumnjičen je da je podvodila svojoj maloletnoj unuku, dok su ostali osumnjičeni kao koordinatori usluga koji su seksualno iskorišćavali devojčicu.

Pripadnici jedinice za posebne usluge MUPRS i SDA juče su rano jutro pretražili 13 objekata i uimili ih u Srebrenicu i Banjaluku. Polici je još traži za i Ljubomir Jovanovićem iz Ljubovca, prema tvrdjenjima žrtve, radi li zajedno sa Slavkom Stojanovićem, koji je bio njen prvi klijent. Kako saznajemo, Mevlja je umaku zadržala u selu i po tri dana. „Za vreme prisilnog dete je samo jednom došlo dobitak rodu. Mevlja je umaku više puta fizički zlostavljala ako ne bi pristajala na seksualne odnose sa nekim od osumnjičenih“, rekli su izveštici bliski izvoru.

Baka naplaćivala od 30 do 300 KM

Prema saznanjima „Burgička“, seksualne usluge koje je pod pritiskom pružala M. M., njena baka Mevlja M. naplaćivala je od 20 do 300 KM ili raznim vrstama usluga. Tako je, navodno, zamenik načelnika Srebrenice Čamil Dursković obećao baki da će joj „predati dokumentacije za neku zemlju“.

ma M. M., baka je je podvodila od njene 14. godine, u bratunac i preteći joj da će joj se dopasti ako ne pristaje, „kao ne bude strahota“. Nije je to,

prema tvrdjenjima žrtve, radi li zajedno sa Slavkom Stojanovićem, koji je bio njen prvi klijent. Kako saznajemo, Mevlja je umaku zadržala u selu i po tri dana. „Za vreme prisilnog dete je samo jednom došlo dobitak rodu. Mevlja je umaku više puta fizički zlostavljala ako ne bi pristajala na seksualne odnose sa nekim od osumnjičenih“, rekli su izveštici bliski izvoru.

Kako saznaje „Burgička“, žrtva je „u kladuškama i zlostavljanju“ stajala nakon što je u poslednje dve i po godine imala oko stotinu klijenata, uglavnom „uglednih građana“, među kojima su bili i profesori njene škole i političari, među njima i „Burgička“ u policiji. Žrtva je pod pritiskom zadržana i biće

zadržana tokom celog postupka, kaže o policiji.

„Burgička“ saznaje da je Ahmetović juče uputio u pretragu pripadnike SDA naopšto seminar o bezbednosti, koji se održavao u sarajevskom hotelu „Hilanderin“. Ahmetovića je potvrdilo da su ga saslušali inspektori MUPRS, ali da nije uhapšen i da nema nikakve veze sa seksualnim zlostavljanjem.

„Reč je o devojčici koja sam dao stipendiju, kao da stipendijom i mislim drugo“, rekao je „Burgička“ Ahmetović u zgradu Parlamenta BiH.

Prema tvrdjenjima žrtve, kako saznaje „Burgička“, ministar Ahmetović joj je dao stipendiju od 100 KM, ali je svaki put isplati nekoliko seksualnim uslugama. Ahmetović pak tvrdi da je sve to izmisljena i da je „agresivno mislio zbog toga da on i njegova poro-

dica proći kroz vrlo tebi period“. Ne moga da shvati da neko može imati ovakve misli. Vratim u bog i smati da nisam uradio ništa od toga za što me prozivaju“, tvrdi Ahmetović. On nije potvrdio ni demantovanje u komandici da je pretrpao njegova porodična kuća. Srebrenica.

Vest o skandalu u Bratuncu izazvala je reakcije i u se Parlamentarne skupštine BiH, gde se održavao sednica Predsedničkog saveta. U Ahmetovićevu SD, njih su pomislili konosi.

Neka istraživačka grupa iz parlamenta i policije su rad svoj posao. Za SDA su u glavni BiH jednaki pre zakonom. O konkretnim događajima u Bratuncu i Srebrenicu nemamo potvrđenih informacija i u ovom trenutku ne možemo ništa optužiti reči“, saopštio je SDA.

U tekstu, istina, ima detalja koji bi mogli stigmatizovati žrtvu, jer se navodi da je "imala oko stotinu klijenata", ali s obzirom na kontekst i ton cijelog teksta, koji je maksimalno pažljiv i empatičan prema žrtvi, i činjenicu da nije (ni posredno) otkriven njen identitet, čak se ni ti detalji ne mogu smatrati problematičnim.

Dakle, "EuroBlic" se u ovom tekstu nije ogriješio o kodeks i vodio je računa o interesu žrtve zato što:

- nije otkrio identitet žrtve
- nije objavio fotografiju žrtve
- nije svojim pisanjem stigmatizovao ni omalovažavao žrtvu
- nije navodio etničku pripadnost žrtve
- nije sugerisao da je slučaj montiran
- naglašeno je da je žrtva bila pod prisilom
- žrtva je nazivana žrtvom, djevojčicom i djetetom, što govori o empatiji prema žrtvi.

ZAKLJUČAK

Analizom izvještavanja relevantnih dnevnih novina, jasno je pokazano da se o jednom događaju može različito pisati: sa manje ili više obzira, manje ili više empatije prema žrtvi koja je višestruko marginalizovana i diskriminisana. S obzirom na to da su svi novinari koji su pisali navedene tekstove imali pristup istim informacijama, jasno je da su različita izvještavanja rezultat različitog **stava** prema žrtvi i cijelom događaju, zbog kojeg je izvršen različit **odabir podataka** koji su objavljeni. Upravo zbog toga je i različit kontekst u kojem su tekstovi objavljeni i različit ton tih tekstova.

Kada se pišu ovakvi tekstovi novinar MORA:

- biti pažljiv u **odabiru podataka**, činjenica i detalja koje će objaviti
- imati na umu interese i **zaštitu žrtve**
- imati **empatiju** prema žrtvi
- zaštititi **identitet žrtve**, kako je ne bi izložili nasilju ili javnom poniženju
- znati da se maloljetno dijete **uvijek tretira kao žrtva**
- znati da je žrtva žrtva, bez obzira **na naciju ili rasu**.

Kada se pišu ovakvi tekstovi novinar NE SMIJE:

- **otkriti identitet** žrtve pogotovo ako je maloljetna (dijete)
- **posredno otkriti identitet žrtve** (navođenjem imena njenih rođaka, mjesta boravka, škole koju pohađa i sl.) pogotovo ako je žrtva maloljetna (dijete)
- **navoditi etničku ili rasnu pripadnost žrtve**, ako ona nije bitna za suštinu priče
- nazivati žrtvu **pogrdnim imenima**
- navoditi detalje koji narušavaju ugled **žrtve** ili koji je mogu **izložiti nasilju**
- objaviti **lične podatke** o žrtvi
- **diskreditovati** žrtvu
- objaviti **fotografiju žrtve**
- pisati na način koji **žrtvu proglašava krivcem**.

6

6. Neprofesionalno izvještavanje

U Bosni i Hercegovini postoje dva tijela koja prate rad medija, kojima se mogu uputiti žalbe ili prigovori na objavljene tekstove ili priloge.

Jedno je Vijeće/Savjet za štampu BiH koje prati pisanje štampanih medija, čiji su osnovni ciljevi da štiti slobodu štampe i novinskog izvještavanja, ali i da štiti građane od neprofesionalnog i manipulativnog pisanja štampe. Savjet za štampu nema ovlašćenja da novčano kažnjava, suspenduje ili zatvara štampane medije, i koristiti se isključivo novinarskim sredstvima u slučajevima kršenja profesionalnih standarda, kao što su pravo na odgovor, objavljivanje reagovanja, demantija ili izvještavanja.

Drugo tijelo koje prati rad elektronskih medija u BiH je Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), koje, za razliku od Vijeća za štampu, ima pravo da kažnjava, čak i da zatvara TV ili radijske stanice ako utvrdi kršenja Zakona o komunikacijama BiH, kodeksa, pravila, odluka, uslova dozvole ili drugih akata koje, u okviru svoje nadležnosti, donosi i izdaje Regulatorna agencija za komunikacije.

Primjera radi, RAK je u 2009. godini izrekao 55 kazni TV i radio stanicama u BiH zbog kršenja pravila i propisa iz oblasti emitovanja i to: 9 novčanih kazni, 28 pismenih i 5 usmenih upozorenja, 10 izvršnih mjera suspenzije i 3 izvršne mjere oduzimanja dozvole za rad.

Najveći broj kazni izrečen je zbog kršenja sljedećih članova Kodeksa o emitovanju radio-televizijskog programa: člana 2 – Opšti principi i članova 12, 13 i 14 koji se odnose na zaštitu djece i maloljetnika.

Informacije o radu ovih tijela dostupne su na web sajtovima Savjeta za štampu – <http://www.vzs.ba> i Regulatorne agencije za komunikacije - <http://www.rak.ba>, no ono što je bitno za sadašnje i buduće novinare je to da se njihov rad prati i da zbog neprofesionalnog i neetičkog izvještavanja mogu i oni odgovarati, odnosno medijske kuće u kojima rade.

Posljednjih nekoliko godina povećan je broj prigovora koje Savjetu za štampu i RAK-u upućuju „obični“ građani žaleći se na različite priloge, emisije, serije, reklame, tekstove, među kojima su i karikature.

Sljedeći primjer ilustruje zbog čega se Glavni odbor Udruženja ilimije Islamske zajednice u BiH, žalio na karikaturu objavljenu u listu „Oslobođenje“ i kakvu je odluku, tim povodom, donijela Žalbena komisija Savjeta za štampu BiH:

“

Vijeće za štampu u Bosni i Hercegovini

SLOBODA MISLI, ODGOVORNOST RIJEČI

Tuzla, 29.03.2009.

ODLUKA

Vijeća za štampu u Bosni i Hercegovini povodom žalbe
Udruženja ilmiije Islamske zajednice u BiH
na karikaturu objavljenu u listu “Oslobođenje” od
13.02.2009.

Kodeks za štampu BiH nije prekršen

Žalbena komisija Vijeća za štampu u BiH smatra da Kodeks
za štampu nije prekršen u ovom slučaju, budući da je objav-

ljena kariktura koja, kao slobodna umjetnička forma potpada pod slobodu komentara i slobodu satire, u skladu sa Članom 6 Kodeksa za štampu – *Komentar, pretpostavka, činjenica* i Članom 5 Deklaracije o slobodi političke debate u medijima Vijeća Europe - *Sloboda satire*.

Žalbena komisija smatra da je uredništvo korektno objavilo reagiranje žalbenika u cijelosti, time ispunjavajući odredbe Kodeksa za štampu koje se odnose na pravo na odgovor, Član 7 Kodeksa za štampu – *Mogućnost odgovora*.

Žalbena komisija Vijeća za štampu u BiH je na redovnoj sjednici održanoj 29. marta 2009. godine u Tuzli razmotrila žalbu g. Muharema Hasanbegovića, predsjednika Glavnog odbora Udruženja ilmije Islamske zajednice u BiH povodom karikature autora Mirze Ibrahimpašića objavljene u dnevnom listu “Oslobođenje” od 13.02.2009. godine.

Žalba se odnosila na natpis iz karikature “Kuj’an...” čime je, prema žalbeniku, “protivno ‘opšteprihvaćenim društvenim standardima pristojnosti i poštivanja etničke, kulturne i religijske raznolikosti’ iznesena gruba uvreda naziva i poruke Kur’ana časnog”.

Žalbenik je nakon objave karikature uputio uredništvu lista “Oslobođenje” prigovor u kojem je traženo da “Oslobođenje u vezi s tim objavi izvinjenje”. Redakcija je objavila pismo žalbenika u izdanju od 24.02.2009. godine pod naslovom “Prigovor” i nadnaslovom “Islamska zajednica u BiH, Udruženje ilmije, Glavni odbor”.

Vijeće za štampu u BiH je prigovor dostavilo *Žalbenoj komisiji* na razmatranje. *Komisija* je razmotrila sve dokumente koje je imala na uvidu, kopiju objavljene karikature, prigovor žal-

benika, te reagiranje objavljeno u “Oslobođenju” i donijela sljedeću Odluku: **Žalba se ne prihvata!**

Žalbena komisija Vijeća za štampu u BiH smatra da Kodeks za štampu nije prekršen u ovom slučaju, budući da je objavljena karikatura koja, kao slobodna umjetnička forma potpada pod slobodu komentara i slobodu satire.

Prema Kodeksu za štampu BiH – Član 6 *Komentar, pretpostavka, činjenica*: “Novine i periodična izdanja, iako su slobodni da izraze svoja gledišta, moraju napraviti jasnu razliku između komentara, pretpostavke i činjenice”, što je u ovom slučaju i ispoštovano.

Također, Član 5 Deklaracije o slobodi političke debate u medijima Vijeća Europe - *Sloboda satire* kaže: “Humoristički i satirični žanr, na način zaštićen članom 10 Konvencije o ljudskim pravima, dozvoljava veći stepen pretjerivanja, čak i provokacije, sve dok se javnost ne obmanjuje u vezi sa činjenicama.”

Žalbena komisija, također, smatra da je uredništvo korektno objavilo reagiranje žalbenika u cijelosti, time ispunjavajući odredbe Kodeksa za štampu koje se odnose na pravo na odgovor, Član 7 Kodeksa za štampu – *Mogućnost odgovora*.

Detaljno pojašnjenje:

Žalba Glavnog odbora Udruženja ilmiije Islamske zajednice u BiH, koju je u ime Udruženja uputio predsjednik, g. Muharem Hasanbegović, odnosi se na karikaturu objavljenu u dnevnom listu “Oslobođenje” 13.02.2009. godine. Na karikaturi je, između ostalog, na satiričan način prikazana podjela knjiga djeci, na kojima stoji natpis “Kuj’an za maksume”. Sma-

trajući da je u natpisu “Kuj’an” iznesena *“gruba uvreda naziva i poruke Kur’ana časnog”*, žalbenik je uputio reagiranje redakciji lista “Oslobođenje”, pozivajući se na Član 1 Kodeksa za štampu – *Opće odredbe* u dijelu koji glasi “Štampa u BiH će se pridržavati opšteprihvaćenih društvenih standarda pristojnosti i poštivanja etničke, kulturne i religijske raznolikosti Bosne i Hercegovine”. Naznačeno je, također, da su *“time duboko povrijeđeni svi oni koji Kur’an osjećaju kao izvornu riječ Božiju, a među kojima su brojni čitaoci lista”*, zbog čega je redakciji “Oslobođenja” upućen prigovor u kojem je traženo da ovaj list *“u vezi s tim objavi izvinjenje”*. Također, upućen je i prigovor Vijeću za štampu u BiH.

Vijeće za štampu u BiH je informisalo uredništvo lista “Oslobođenje” o prigovoru i zatražilo urednički stav povodom ovog slučaja. Od glavne i odgovorne urednice lista “Oslobođenje” Vijeću je stigao odgovor da će pismo Glavnog odbora Udruženja ilmiije Islamske zajednice u BiH biti objavljeno u ovome listu, što je i učinjeno. Naime, 24. februara 2009. godine u listu “Oslobođenje” objavljeno je pismo žalbenika pod naslovom “Prigovor” i nadnaslovom “Islamska zajednica u BiH, Udruženje ilmiije, Glavni odbor”.

Vijeće za štampu u BiH je prigovor dostavilo *Žalbenoj komisiji* na razmatranje. *Komisija* je pažljivo razmotrila slučaj, te zaključila da povrede Kodeksa za štampu u ovom slučaju nije bilo jer je objavljena karikatura koja predstavlja slobodnu umjetničku formu koja potpada pod slobodu komentara i slobodu satire. Također, redakcija “Oslobođenja” je ispoštovala Član 7 Kodeksa za štampu BiH – *Mogućnost odgovora*, objavivši pismo žalbenika u cijelosti, čime je prezentiran stav Udruženja ilmiije IZ u BiH povodom objavljene karikature.

O projektu

Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama izdaje se u okviru projekta „X-press – socijalna inkluzija kroz medije“ čiji cilj je senzibilizacija medija za izvještavanje o marginalizovanim i ranjivim grupama u našem društvu. Kroz različite aktivnosti u projektu, kao što su mjesečni doručci sa novinarima, predavanja za studente, konferencije i izdavanje Rječnika politički korektnog govora, nastoje se povezati novinari i različita udruženja marginalizovanih i ranjivih grupa, te uspostaviti partnerski odnosi između medija i nevladinih organizacija u BiH. Kroz projekat se želi medijima ukazati na specifične probleme sa kojima se marginalizovane grupe susreću, da bi se izbjegli stereotipizacija i upotreba politički nekorektnog govora u medijskim priložima i da bi se problemi ovih kategorija javnosti približili na jedan profesionalan i adekvatan način i tako uticalo na relevantne institucije da poboljšaju javne politike i prakse prema ovim kategorijama stanovništva.

U okviru projekta je ustanovljena i novinarska nagrada „Srđan Aleksić“ koja će biti dodijeljivana za novinarska ostvarenja koja afirmišu i promovišu profesionalno medijsko izvještavanje o marginalizovanim grupama u Bosni i Hercegovini i koja unapređuju etičke i profesionalne norme i rezultiraju konkretnim akcijama i pomacima u praksi.

Provođenje projekta „X-press“ počelo je krajem decembra 2008. godine i trajaće do juna 2010. godine. Projekat zajednički realizuju nevladine organizacije Helsinški parlament građana Banja Luka, Fondacija Cure iz Sarajeva i Udruženje mladih novinara RS – UMNORS, a finansijski ga podržava Evropska unija.

SADRŽAJ:

1. Uvod	7
2. Diskriminacija, marginalizacija, marginalizovane grupe	11
2.1. Diskriminacija	11
2.2. Marginalizacija	12
2.3. Marginalizovane grupe	13
3. Društvena odgovornost novinara u izvještavanju o marginalizovanim društvenim grupama	17
3.1. Novinari i marginalizovane grupe	18
3.2. Izazovi	19
3.3. Odgovori	20
3.4. Cilj: bolje i pravednije društvo	22
4. Primjeri	27
4.1. Nacionalne manjine	28
4.2. Maloljetna lica	29
4.3. Tretiranje rodni sadržaja u medijima	35
4.4. LGBTTIQ populacija	41
4.5. Osobe sa invaliditetom	45
5. Studija slučaja	55
6. Neprofesionalno izvještavanje	69

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

316.774:316.344.7(035)

316.774:316.344.4(035)

ДАРДИЋ, Драгана

Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim
grupama / [autorice Dragana Dardić, Milkica Milojević]. -
Banja Luka : Helsinški parlament građana, 2010 (Banja
Luka : Grafid). - 73 str. : ilustr. ; 20x20 cm

Tiraž 1.000.

ISBN 978-99938-28-15-0

1. Милојевић, Милкица [аутор]

COBISS.BH-ID 1474840

PRESS

ISBN 978-99938-28-15-0

9 789993 828150